

FINANSIERING AV KRIGSFORBRYTELSER: OLJEFONDETS INVESTERINGER I ISRAELSKE BANKER

BDS NORGE **FREEDOM
JUSTICE
EQUALITY**

INNHold

4	OM BDS-BEVEGELSEN
4	Forkortelser
6	OPPSUMMERING OG HOVEDFUNN
7	INFORMASJONGRUNNLAG OG METODE
	KAPITTEL 1. BAKGRUNN OG KONTEKST
8	1.1 Okkupasjonens konsekvenser for den palestinske lokalbefolkningen
9	1.2 Oljefondets investeringer i selskaper som bidrar til den israelske okkupasjonen
12	1.3 Risiko og aktsomhetskrav ved forretningsforbindelser til okkupert område
13	1.4 Vestlige pensjonsfond trekker seg ut av bankene
13	1.5 Økonomiske forbindelser som motvirker politiske målsettinger
14	1.6 Irsk lovforslag som kriminaliserer import og salg av mat og tjenester fra bosettingene
	KAPITTEL 2. ISRAELSKES BANKERS FINANSIERING AV ISRAELSKES BOSETTINGER
15	2.1 Bankenes forbindelse til den israelske okkupasjonen
16	2.2 Spesiellån og finansielle tjenester til utbyggere av bosettinger
18	Tabell 1
25	2.3 Bankfilialer i bosettingene
26	Tabell 2
28	2.4 Lån og finansielle tjenester til bosettingsmyndigheter
29	Tabell 3
32	2.5 Lån og finansielle tjenester til selskaper som opererer i bosettingene
34	Tabell 4
	KAPITTEL 3. DE ETISKE RETNINGSLINJENE & BANKENES AKTIVITET
36	3.1 Relevant etisk verdigrunnlag og utelukkelsesmekanismen
38	3.2 Humanitærrettslige regler som tar sikte på å beskytte sivile fra overgrep
38	3.3 Israelske bankers aktiviteter på okkuperte palestinske områder i lys av IV. Genève-konvensjonen
39	3.4 Tidligere utelukkelsessaker
40	3.5 Bankenes forbindelser til normbruddene
43	3.6 Inkonsekvent å ikke utelukke bankene
	KAPITTEL 4. AVSLUTTENDE BETRAKTNINGER
44	4.1 Uklare ansvarsforhold: statens internasjonale forpliktelser i forvaltningen av SPU
45	4.2 Våre krav
	VEDLEGG
46	Vedlegg 1 - Sentrale kilder i sammenstillingen av opplysninger om bankenes aktiviteter i tabell 1-4
47	Vedlegg 2 - Profiler av bankene

OM BDS-BEVEGELSEN

www.bdsnorway.net
bdsnorge@gmail.com
Org. nummer: 914 766 826

Den globale bevegelsen for boikott, des-investeringer fra og sanksjoner mot (BDS) Israel ble initiert av det palestinske sivilsamfunnet i juli 2005 av over 170 palestinske organisasjoner. Deres representanter påkalte internasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner og folk med samvittighet over hele verden til å gjennomføre en bred boikott, trekke ut investeringer og presse deres respektive stater til å innføre sanksjoner mot Israel for å sette makt bak humanitærretten og menneskerettighetene. Bevegelsen er koordinert av det palestinske BDS' nasjonalkomiteé (BNC). BDS-strategien er inspirert av den vellykkede internasjonale anti-apartheid bevegelsen (1959-1994) som krevde handelsboikott, akademisk- og kulturell boikott, økonomiske sanksjonering og isolasjon av Sør-Afrika frem til apartheidsystemets fall.

BDS er en strategi som gjør det mulig for engasjerte mennesker å bidra til den palestinske kampen for rettferdighet

i tråd med internasjonal solidaritet, moralsk forpliktelse og motstand mot urettferdighet og undertrykkelse. BDS-strategien er nødvendig ettersom andre former for internasjonal kritikk av Israel og såkalte fredsprosesser til nå har mislykkes å påvirke Israel til å respektere folkeretten og palestinernes grunnleggende rettigheter. Situasjonen går stadig fra vondt til verre. De ikke-voldelige BDS-straffetiltakene bør opprettholdes inntil Israel:

1. Avslutter sin okkupasjon og kolonisering av alt arabisk land okkupert i juni 1967, og river separasjonsmuren på Vestbredden.
2. Anerkjenner de palestinske borgere i Israel sine grunnleggende rettigheter; og
3. Respekterer de palestinske flyktningenes rett til å vende tilbake til sine hjem og eiendommer som fastsatt i FN-resolusjon 194.¹

BDS Norge er et nettverk av både nasjonale og internasjonale aktivister som gjennomfører aksjoner og kampanjer for å fremme BDS sine mål i Norge. BDS Norge ble stiftet 11. desember 2014 i Oslo som en uavhengig bevegelse med formål å skape en felles ikkevoldelig plattform for aktivister. Vårt arbeid har som hovedanliggende å utfordre norske myndigheter, selskaper og forbrukere til å gjennomføre BDS-tiltak som vil legge press på Israel til å etterkomme internasjonal lov.

Forkortelser

AA – Accompanying Agreements
NBIM – Norges Bank Investment Management
SPU – Statens Pensjonsfond Utland
UNGP – UN Guiding Principles on Business and Human Rights

1. UN General Assembly, 194 (III). Palestine — Progress Report of the United Nations Mediator, 11 December 1948, A/RES/194. Tilgjengelig på: <https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/C758572B78D1CD0085256BCF0077E51A> (Tilgang: 21.06.2019)

OPPSUMMERING & HOVEDFUNN

Denne rapporten tar for seg Statens Pensjonsfond Utlands (SPU) investeringer i fem israelske banker som finansierer myndighets- og næringslivsaktiviteter i okkuperte palestinske områder, inkludert Øst-Jerusalem og også de okkuperte syriske Golanhøydene. Rapporten finner at bankene bidrar til- og profitterer på finansiering av vedlikeholdelse, utvikling og ekspansjon av bosettingene på en slik måte at de risikerer å kunne bli stilt til ansvar for medvirkning til brudd på internasjonale humanitærrettslige regler som skal beskytte sivile i krig og konflikt. Rapporten argumenterer for at disse bankene må utelukkes fra SPU i tråd med SPUS etiske retningslinjer, etikkrådets praksis, folkeretten og FNs tilrådninger.

Bankene spiller en helt sentral rolle i Israels bosettingsprosjekt. For det første gir bankene spesiallån til utbyggere av bosettinger ved å inngå såkalte «partnerskapsavtaler» som gir bankene innflytelse og rettigheter i byggeprosjekter. Rapporten har samlet dokumentasjon som viser at disse bankene har finansiering minst 49 byggeprosjekter som omfatter minst 3300 boenheter i minst 12 ulike ulovlige bosettinger på okkuperte

Vestbredden. For det andre er bankene selv fysisk tilstede i de folkerettsstridige bosettingene ved at de har egne bankfilialer lokalisert der. Rapporten har samlet dokumentasjon som viser at bankene har minst 35 bankfilialer fordelt på minst 15 ulike bosettinger. Filialene er en del av tjenestetilbudet til de innbyggerne i bosettingene, bosettingsmyndighetene og til selskapene som operer der. For det tredje yter bankene lån og finansielle tjenester til bosettingsmyndighetenes aktiviteter som hovedsakelig tar sikte på å utvikle, vedlikeholde og ekspandere bosettingene. Denne rapporten har samlet dokumentasjon om at bankene innvilget minst 40 lån og/eller andre finansielle tjenester til minst 11 lokale- og 8 regionale bosettingsmyndigheter som til sammen representerer rundt 135 ulovlige bosettinger. For det fjerde tilbyr bankene lån og finansielle tjenester til selskaper med ulovlig næringsvirksomhet i bosettingene. Denne rapporten har samlet dokumentasjon som viser at bankene har gitt lån og/eller andre finansielle tjenester til selskaper i minst 20 ulike prosjekter i- og rundt mer enn 13 ulike bosettinger.²

SPUs beholdninger i disse fem bankene har økt fra 154 millioner kroner til 2,4 milliarder kroner de siste 10 årene.³ Dette er til tross for at bankene finansierer samtlige sentrale ledd i utviklingen av bosettingene, at flere sammenlignbare pensjonsfond har utelukket bankene fra sine investeringsporteføljer og at FN i en årrekke har vært tydelige på at bankene medvirker til Israels okkupasjon og krigsforbrytelser. Dette er oppsiktsvekkende i lys av de svært alvorlige konsekvensene okkupasjonen har for den palestinske lokalbefolkningen og forhandlingsprosessen mot en løsning på konflikten. Passivitet overfor bankene er med på å opprettholde, legitimere og styrke okkupasjonen på Vestbredden. Dette er illojalt mot folkeretten og i strid med de etiske retningslinjene til SPU. Videre undergraver det verdigrunnlaget i norsk utenrikspolitikk som skal fremme folkerett og menneskerettigheter, og motvirker den utenrikspolitiske målsettingen om å «...aktivt støtte målet om Israel og Palestina som to stater innenfor sikre og internasjonalt anerkjente grenser, og støtte opp under demokratisk utvikling i Midtøsten».⁴

2. For detaljer om funn se tabell 1-4 under kap. 2

3. Min utregning: SPUs investeringer i de fem israelske bankene hadde i 2008 en verdi på NOK 154 984 626. I 2018 hadde de totale investeringene i bankene en verdi på NOK 2 420 635 495. Basert på tall fra 2018, se www.nbim.no.

4. Regjeringen, Granavolden-plattformen, politisk plattform, 17. januar 2019, Tilgjengelig på: <https://www.regjeringen.no/contentassets/7b0b7f0cf0f4d93bb6705838248749b/plattform.pdf> (Tilgang 27.04.2019), s. 105.

INFORMASJONSGRUNNLAG & METODE

Denne rapporten bygger i all hovedsak på offentlig tilgjengelige dokumenter og informasjon. Dette inkluderer rapporter og resolusjoner fra FN-organer, rapporter utarbeidet av internasjonale og lokale ideelle organisasjoner, folkerettslige instrumenter og rettskilder, de etiske retningslinjene for SPU, Etikkrådets tilrådninger, nyhetsartikler og politiske styringsdokumenter.

De opplysninger som fremkommer i denne rapporten om de israelske bankenes næringslivsaktiviteter i okkuperte palestinske områder er hentet fra tidligere publiserte og

offentlig tilgjengelige rapporter som i en årrekke (2010-2019) har undersøkt og dokumentert bankenes aktiviteter. Opplysningene blir i all hovedsak kodet, sammenstilt, systematisert og gjengitt i denne rapporten. Dette er gjort for å bedre forstå de ulike rollene bankene har i bosettingene og hvordan de bidrar til å opprettholde Israels ulovlige okkupasjon på Vestbredden, og for å demonstrere noe av omfanget av denne aktiviteten.

Særlig sentrale er rapportene publisert av det israelske prosjektet Who Profits from the Occupation (2010, 2013, 2017 og 2018) og Human Rights Watch

(2018). Funnene i disse rapportene blir gjengitt og verifisert av og supplert med funn i rapporter publisert av Norsk Folkehjelp (2015), Danwatch (2017), Fair Finance France (2017) og International Federation for Human Rights (2017).⁵

5. Se vedlegg for fullstendige referanser til rapportene.

KAPITTEL 1.

BAKGRUNN & KONTEKST

1.1 Okkupasjonens konsekvenser for den palestinske lokalbefolkningen

Siden 1967 har Israel okkupert og kolonisert store deler av Vestbredden, inkludert Øst-Jerusalem. Det foregår en gradvis annektering av områdene, hvilket er forbudt under internasjonal lov.⁶ I mer enn 50 år har Israel promotert, utviklet, vedlikeholdt og ekspandert bosettinger som ledd i dette snikende annekteringsprosjektet av okkuperte palestinske områder, og i dag er det mer

en 230 bosettinger bebodd av mer enn 600 000 israelske bosettere på okkuperte Vestbredden og i Øst-Jerusalem.⁷

FNs sikkerhetsråd har i en årrekke vært helt tydelige på at (I) de anser alle bosettingene og separasjonsbarrieren på okkuperte Vestbredden som folkerettsstridige og en krigsforbrytelse;⁸ (II) at bosettingene undergraver mulighetene for en to-statsløsning innenfor internasjonal anerkjente grenser; (III) at all aktivitet i bosettingene må stanses umiddelbart og; (IV) at Israel må trekke seg ut av de okkuperte områdene.⁹

FN har over lengre tid dokumentert alvorlige og systematiske menneskerettsbrudd som kan knyttes direkte til de folkerettsstridige israelske bosettingene.¹⁰ Dette er en direkte konsekvens av at forutsetningen for Israels etablering og utvikling av bosettinger er fordrivelsen av palestinere fra deres land og eiendommer, ødeleggelse av palestinske hjem og bygninger, tyveri av palestinernes naturressurser og fragmenteringen av palestinsk territorium som umuliggjør palestinsk statsdannelse.

Som følge av Israels aktivitet i okkuperte palestinske områder som, for å beskytte og utvikle bosettingene, også omfatter separasjonsmuren, militære kontrollposter, militære soner, infrastruktur og industrisoner, er tilsvarende 60 prosent av Vestbredden i dag *utilgjengelig* for den palestinske lokalbefolkningen.¹¹ Dette inkluderer mesteparten av dyrkbar jord og nærmest alt av vannressurser. Mer enn 2,6 millioner palestinere lever i fysiske og politiske fragmenterte og isolerte 'bantustans'¹² omgitt av israelske bosettinger og frakoblet velferdstjenester, infrastruktur og utdanningsinstitusjoner.¹³ Hundretusener av palestinere som ble fordrevet i 1948 og 1967 og deres etterkommere lever fremdeles i flyktningeleirer på Vestbredden, Gaza og i fragmenteringen land og er som følge av okkupasjonen forhindret til å ta i bruk sin rett til å returnere hjem.

Israel har underlagt de okkuperte områdene sin egen lovgivning og etablert et to-delt rettssystem som systematisk diskriminerer den palestinske lokalbefolkningen og favoriserer israelske bosettere.¹⁴ Den palestinske økonomien er underlagt et strengt israelsk regime som tilrettelegger for at Israels økonomi kan vokse og dominere på bekostning av den palestinske.¹⁵ I tillegg kontrollerer Israel store deler av naturressursene på Vestbredden som primært utnyttes til gevinst for Israels.¹⁶ I 2017 konkluderte FNs økonomiske og sosiale råd for Vest-Asia (ESCWA) overbevisende for at den israelske administrasjonen av de

okkuperte palestinske områdene utgjør et «apartheid-regime», hvilket er en krigsforbrytelse.¹⁷

I 2013 slo FNs granskningskomisjon fast at *selskaper* som opererer i okkuperte palestinske områder har direkte og indirekte muliggjort, opprettholdt og profittert på bygging og vekst i israelske bosettinger og at alvorlige kollektive og individuelle menneskerettighetsbrudd har koblinger til disse næringslivsaktivitetene.¹⁸ Dette omfatter brudd på sivile, politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter og inkluderer brudd på retten til; selvbestemmelse, liv, bolig, likebehandling, rettfærdig rettergang, helse, vann, utdanning, bevegelsesfrihet, fredelig forsamling, ytringsfrihet og anstendige arbeidsforhold.¹⁹ FN har også uttrykt sterk bekymring over omfanget av dokumenterte israelske voldshandlinger mot sivile i okkuperte palestinske områder som ikke blir fulgt opp av rettssystemet.²⁰

“Banker som finansierer byggeprosjekter og bosettingsmyndigheter kan vanskelig unngå å bryte folkeretten.”

-FNs høykommissær for menneskerettigheter

1.2 Oljefondets investeringer i selskaper som bidrar til den israelske okkupasjonen

Det er en voksende internasjonal gehør for at næringslivsaktivitet i eller med israelske bosettinger eller selskaper som opererer i bosettinger *ikke kan unngå å bidra til opprettholdelsen av en ulovlig situasjon*.²¹ Dette er fordi næringsvirksomhet i bosettinger bidrar til operasjonaliseringen og ekspansjonen av bosettingene hvilket er i strid med internasjonal folkerett og knyttet til omfattende menneskerettighetsbrudd.²²

Det norske oljefondet var i 2018 investert i 80 israelske selskaper med aktiva på mer enn 10,5 milliarder kroner. Av disse er 20 selskaper identifisert, av det israelske uavhengige forskningscenteret *Who Profits from the Occupation*,²³ som bidragsytere til den israelske okkupasjonen, enten gjennom egen virksomhet eller gjennom at de har forretningsforbindelser til folkerettsstridige israelske bosettinger.²⁴

FNs høykommissær for menneskerettigheter har uttalt at *banker som finansierer byggeprosjekter og bosettingsmyndigheter vanskelig kan unngå å bryte folkeretten*.²⁵ Dette er fordi de bistår den israelske okkupasjonsmakten i utviklingen, ekspansjonen av og i å opprettholde bosettinger og deres aktiviteter.²⁶

6. Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967, 22 October 2018, A/73/45717. Tilgjengelig på: <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/sp/countriesmandates/ps/pages/srpalestine.aspx> (Tilgang: 01.02.2019) para. 25 (explicit statements by a wide circle of senior Israeli political leaders calling for the formal annexation of parts or all of the West Bank); para. 45 (“no country creates civilian settlements in occupied territory unless it has annexationist designs in mind, which is why the international community has designated the practice of settler implementation as a war crime”).

7. Ibid., para. 25.

8. ICJ bekrefter dette standpunktet, se Advisory Opinion Concerning Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, 9 July 2004, International Court of Justice. Tilgjengelig på: <https://www.refworld.org/cases/ICJ,414ad9a719.html> (Tilgang: 03.04.2019)

9. UN Security Council, Security Council resolution 2334 (2016) [on cessation of Israeli settlement activities in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem], 23. December 2016, S/RES/2334 (2016). Tilgjengelig på: <https://www.un.org/webcast/pdfs/SRES2334-2016.pdf> (Tilgang: 23.04.2019) s. 1 og para. 3; UN Security Council, Security Council resolution 465 (1980) [Territories occupied by Israel], 1 March 1980, S/RES/465 (1980). Tilgjengelig på: <https://www.refworld.org/docid/3b00f16e4c.html> (Tilgang: 11.03.2019); UN Security Council, Security Council resolution 242, 22 November 1967, S/RES/242. Tilgjengelig på: [https://undocs.org/S/RES/242\(1967\)](https://undocs.org/S/RES/242(1967)) (Tilgang: 15.12.2018)

10. UN Human Rights Council, Report of the independent international factfinding mission to investigate the implications of the Israeli settlements on the civil, political, economic, social and cultural rights of the Palestinian people throughout the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, februar 2013, A/HRC/22/63. Tilgjengelig på: <https://www.refworld.org/docid/511cc52c2.html> (Tilgang: 07.04.2019) para. 105

11. A/73/45717, para. 25

12. En 'bantustans' er et uttrykk som ble brukt under Apartheid i Sør-Afrika om lukkede områder tilsidesatt for den undertrykkede afrikanske befolkningen og var en del av apartheidregimets segregeringspolitikk, blant annet ved å frata fargede innbyggere statsborgerskap og politiske rettigheter i Sør-Afrika.

13. A/73/45717, para. 25 og 46.

14. Ibid., para. 25.

15. Ibid., para. 46.

16. Ibid.

17. UN Economic and Social Commission for Western Asia (ESCWA), Israeli Practices towards the Palestinian People and the Question of Apartheid. Palestine and the Israeli Occupation, Issue No. 1, 2017, E/ESCWA/ECRI/2017/1. Tilgjengelig på: <https://www.palestine-studies.org/sites/default/files/ESCWA%202017%20%28Richard%20Falk%29%2C%20Apartheid.pdf> (Tilgang: 21.01.2019) s. 90

18. UN Human Rights Council, A/HRC/22/63 para. 96

19. Amnesty International, Think Twice: Can companies do business with Israeli settlements in the Occupied Palestinian Territories while respecting human rights?, mars 2019, Tilgjengelig på: [https://www.amnesty.org.uk/files/2019-03/Think%20Twice%20report.pdf?BrN9N0VX3RkzTJRouKYC46LE43hCPTu="](https://www.amnesty.org.uk/files/2019-03/Think%20Twice%20report.pdf?BrN9N0VX3RkzTJRouKYC46LE43hCPTu=) (Tilgang 10.04.2019), s. 8-12 og fotnote 26-71 (gir en gjennomgang av dokumenterte menneskerettighetsbrudd og rettsgrunnlag med tilhørende kildehenvisninger).

20. Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights: Ensuring accountability and justice for all violations of international law in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, 10. april 2018, A/HRC/37/41. Tilgjengelig på: <https://undocs.org/A/HRC/37/41> (Tilgang: 19.04.2019) para. 18-28; UN Human Rights Council, A/HRC/22/63 para. 47

21. Human Rights Watch, Bankrolling Abuse: Israeli Banks in West Bank Settlements, mai 2018, Tilgjengelig på: https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/israel0518_web.pdf (Tilgang 19.12.2018), s. 8

22. ICJ Advisory Opinion on the Legal Consequences of a Call in Occupied Palestinian Territory (9 July 2004), .

23. Who Profits from the Occupation er et prosjekt som drives av israelske Coalition of Women for Peace og har utviklet en database med målsetting om å offentliggjøre israelske og internasjonale selskapers involvering i den israelske okkupasjonen av palestinske og syriske områder. Who Profits er anerkjent for solid rapportering basert på førstehåndsundersøkelser. Se www.whoprofits.org.

24. Selskapene er: Bezeq The Israeli Telecommunication Corp; B Communications; Cellcom Israel; Delta Galil Industries; Electra Ltd/Israel; Formula Systems 1985; Gilat Satellite Networks; Jerusalem Economy; Matrix IT; One Software Technologies; Partner Communications Co.; Paz Oil Co.; Rami Levy Chain Stores Hashikma Marketing 2006; Shufersal og Teva Pharmaceutical Industries. Se og søk i databasen til Who Profits på <https://whoprofits.org/>

25. Database of all business enterprises involved in the activities detailed in paragraph 96 of the report of the independent international fact-finding mission to investigate the implications of the Israeli settlements on the civil, political, economic, social and cultural rights of the Palestinian people throughout the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem. Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights. , 1 February 2018, A/HRC/37/39. Tilgjengelig på: https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/a_hrc_37_39.pdf (Tilgang: 22.04.2019) para. 41 og 47.

26. UN Human Rights Council, A/HRC/22/63 para. 96-97

Likevel er nærmere en fjerdedel (23 prosent) av SPUs aksjebeholdninger i israelske selskaper plassert i fem israelske banker med omfattende næringslivsaktivitet med og i de folkerettsstridige israelske bosettingene på okkupert palestinske land.²⁷ Dette er de fem største bankene i Israel: Bank Hapoalim, Bank Leumi, Israel Discount Bank, First International Bank of Israel (FIBI) og Mizrahi Tefahot Bank.²⁸ Rapportens kapittel 2 vil se nærmere på hvordan bankenes aktiviteter bidrar til bosettingenes eksistens og levedyktighet.

SPUs beholdninger i bankene er større enn alle andre europeiske pensjonsfond og har vokst betraktelig de 10 siste årene.

*SPUs beholdninger i de israelske bankene er de desidert største av alle europeiske pensjonsfond.*²⁹ De siste 10 årene har SPUs investeringer i bankene økt fra NOK 154 millioner i 2008 til NOK 2.4 milliarder i 2018.³⁰ I samme periode er Israels økonomiske bevilgninger til bosettingene fordoblet³¹, det er iverksatt bygging av over 19 000 boenheter i ulovlige bosettinger³², og mer enn 100 000 nye israelere har flyttet til bosettinger.³³ 70 % av nye bosettingsbygg er permanente konstruksjoner og undergraver dermed direkte mulighetene for en tostatsløsningen.³⁴ I løpet av 2018 ble det iverksatt byggeprosjekter med over 3800 nye boenheter.³⁵ I 2019 har israelske myndigheter og bosettingsmyndigheter planlagt over 3600 nye boenheter i bosettingene.³⁶

De to siste årene har også Israels ambisjon om å formelt annektere

okkuperte palestinske områder på Vestbredden intensivert seg.³⁷ Israels statsminister Benjamin Netanyahu uttalte tre dager før valget i april 2019 at, dersom han ble gjenvalgt, ville han i neste periode begynne annekteringen av hele eller deler av det okkuperte Vestbredden.³⁸ I en uke før nyvalget i september 2019 gjentok han lovnaden og annonserte sin intensjon om å umiddelbart påbegynne annektering av Jordandalen dersom han blir sittende som statsminister.³⁹ Det er mye som tyder på at USA under president Donald Trump kommer til å anerkjenne en slik gradvis anneksjonen av de okkuperte områdene. I 2017 vedtok USA å offisielt anerkjenne Jerusalem som Israels hovedstad ved å flytte den amerikanske ambassaden fra Tel Aviv til Jerusalem.⁴⁰ I mars 2019 anerkjente USAs president Donald Trump Israels annektering av de okkuperte Golanhøydene.⁴¹ Uten motstand fra USA er det lite som per dags dato reelt sett kan sette en stopper for videre ulovlig anneksjon. To-statsløsningens overlevelse avhenger derfor i større grad enn noen gang på mobilisering fra øvrige internasjonale aktører.

27. Per 2018, se www.nbim.no.

28. Se vedlegg 2 for mer informasjon om bankene.

29. Danwatch, Business on Occupied Territory, januar 2017, Tilgjengelig på: <https://old.danwatch.dk/en/undersogelse/businessonoccupiedterritory/> (Tilgang 19.12.2018), Kap. 3

30. Min utregning: SPUs investeringer i de fem israelske bankene hadde i 2008 en verdi på NOK 154 984 626. I 2018 hadde de totale investeringene i bankene en verdi på NOK 2 420 635 495. Basert på tall fra 2018, se www.nbim.no.

31. UN Human Rights Council, A/HRC/22/63 para.30

32. Tall hentet fra organisasjonen Peace Now – Settlement Watch, se www.peacenow.org.il.

33. Tall er hentet fra organisasjonen B'tselem, se <https://www.btselem.org/settlements/statistics>

34. Peace Now Settlement Watch, Special Annual Settlement Construction Report 2018: A Glance at 10 Years under Netanyahu, 2019, Tilgjengelig på: <https://peacenow.org.il/en/annual-settlement-report-2018> (Tilgang 26.06.2019), s.

35. Ibid., s. 2. (dette er flere enn for noe annet år de siste 20 årene)

36. Tall x fra organisasjonen Peace Now – Settlement Watch, se www.peacenow.org.il.

37. A/73/45717, para. 25

38. "Netanyahu Says Will Begin Annexing West Bank if He Wins Israel Election", Haaretz, 7. april 2019, Tilgjengelig på: <https://www.haaretz.com/israel-news/elections/netanyahu-says-will-annex-west-bank-in-next-term-1.7089387> (Tilgang: 10.04.2019).

39. "Netanyahu announces post-election plan to annex Jordan Valley", Al-Jazeera, 10. September 2019, Tilgjengelig på: <https://www.aljazeera.com/news/2019/09/netanyahu-announces-post-election-plan-annex-jordan-valley-190910155523634.html> (Tilgang: 10.09.2019)

40. "Trump anerkjenner Jerusalem som Israels hovedstad", Dagbladet, 6. desember 2017, Tilgjengelig på: <https://www.dagbladet.no/nyheter/trump-ankjenner-jerusalem-som-israels-hovedstad/68988514> (Tilgang: 26.02.2019).

41. "Trump Signs Order Recognizing Golan Heights as Israeli Territory", Haaretz, 26. mars 2019, Tilgjengelig på: <https://www.haaretz.com/israel-news/premium-trump-signs-order-recognizing-golan-heights-as-israeli-territory-1.7058996> (Tilgang: 19.04.2019).

Bilde: ryanrodrickbeller.com. BETHLEHEM, OKKUPERT PALESTINSK OMRÅDE: israelske soldater står vakt ved en kontrollpost i Betlehem med bosettingen Gilo i bakgrunnen (26. oktober 2011).

1.3 Risiko og aktsomhetskrav ved forretningsforbindelser til okkupert område

Selskaper som opererer på- eller har forretningsforbindelser til okkuperte områder, har ansvar for at konsekvensen av deres forretningsvirksomhet ikke undergraver menneskerettighetene eller humanitærretten. FNs granskningskommisjon har oppfordret alle medlemsstater om å forsikre seg at selskaper registrert i deres land som er aktive i eller har forretningsforbindelser til israelske bosettinger, *inkludert selskaper som eies eller kontrolleres av staten selv*, respekterer humanitærretten og menneskerettigheter i alle ledd av deres aktivitet.⁴²

SPU er et selskap som eies og kontrolleres av den norske stat. *Uttrekksmekanismen* i SPU er et forsikringstiltak for å unngå å komme i en slik stilling at fondet medvirker til etisk uakseptabel praksis i strid med Norges folkerettslige forpliktelser.⁴³ Som hovedregel vil folkerettslige instrumenter bare unntaksvis kunne begrense forvaltningen av fondet. I Graverutvalgets innstilling, som nå anses som del av

forarbeidene til de etiske retningslinjene for SPU, omtales relevante unntak og viser blant annet til folkerettslige regler som regulerer rettsstillingen i områder som har omstridt jurisdiksjon⁴⁴ og at det kan være grunn til å vise tilbakeholdenhet og ekstra aktsomhet ved «*investeringer i selskaper med virksomhet i ikke-selvstyrte, omstridte og okkuperte områder*»⁴⁵. Synspunktet blir igjen trukket frem av finansdepartementet i 2008 når de uttaler at det vil «*generelt være grunn til å være ekstra aktpågivende overfor selskaper som opererer i krigs- og konfliktsituasjoner*»⁴⁶. Begrunnelsen for at forvalterne av SPU skal utvise økt aktsomhet ved investeringer i selskaper som er aktive i okkuperte områder er at det er forhøyet risiko for at disse selskapene blir involvert i menneskerettighetsbrudd eller på annen utilbørlig måte utnytter sin posisjon i områder der det er høy forekomst av vold, overgrep og dårlig fungerende politi og rettsvesen. For forvalterne av SPU innebærer den økte risikoen dermed krav om å foreta særlige grundige aktsomhetsvurderinger ved investeringer i selskaper som er aktive på okkuperte palestinske områder og forsikre seg om at selskapene ikke bidrar til bygging og vedlikehold av bosettinger eller til utnyttelse av naturressurser som tilhører

den okkuperte sivilbefolkningen.⁴⁷ Dersom det ikke er mulig å forsikre seg mot dette bør SPU trekke ut sine investeringer i selskapet.

Per juni 2019 har totalt *fire* israelske selskaper rukket å bli ekskludert fra SPUs investeringsunivers. Investeringene ble, i lys av SPUs etiske retningslinjer, ansett å utgjøre en uakseptabel risiko for medvirkning til *alvorlige krenkelses* av *individets rettigheter i krig og konfliktsituasjoner og andre særlig grove brudd på grunnleggende etiske normer*, herunder Israels ulovlige okkupasjon. Tre av selskapene ble utelukket på bakgrunn av byggevirksomhet i ulovlige israelske bosettinger og ett selskap ble utelukket fordi det hadde levert militært materiell til den ulovlige separasjonsmuren på Vestbredden.⁴⁸ Flere av de israelske bankene omtalt i denne rapporten har eierandeler i- eller gir lån til de nevnte utelukkede israelske selskapene⁴⁹, samt i selskaper hvis aktivitet er identisk med de utelukkede selskapene.⁵⁰

En kartleggings- og avviksanalyse foretatt av forskningsinstituttet FAFO i 2013 på oppdrag fra utenriksdepartementet tok for seg Norges oppfølging av FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter.⁵¹

Rapporten fant at det forelå risiko for at menneskerettigheter ble krenket innenfor finansdepartementets ansvarsområde (som omfatter forvaltningen av SPU), herunder gjennom investeringsaktiviteter i utlandet.⁵² En rapport utarbeidet på vegne av Norsk Folkehjelp og Fagforbundet i 2019 konkluderte at SPU *ikke* forvaltes i tråd med rådende normer for næringsliv og menneskerettigheter 8 år etter at disse ble gjeldende for SPU.⁵³ Rapporten pekte særlig på manglende aktsomhetsvurderinger forut for investeringer i konfliktsoner, at terskelen for å utelukke selskaper for medvirkning til menneskerettighetsbrudd er for høy og at etikkrådet ikke er konsekvente når de tilråder uttrekk fra enkelte selskaper, mens andre selskaper med like kritikkverdig aktivitet forblir i investeringsporteføljen.⁵⁴

1.4 Vestlige pensjonsfond trekker seg ut av bankene

Flere vestlige pensjonsfond har trukket seg ut av bankene med den begrunnelse at de finansierer aktiviteter i Israels ulovlige bosettinger. I 2014 utelukket det nederlandske pensjonsfondet PGGM alle de aktuelle bankene fra sin portefølje.⁵⁵ Fondet viste i sin begrunnelse til at

bankene har filialer i bosettinger og finansierer virksomhet i bosettinger i *strid med humanitærretten hvilket også undergraver en to-statsløsning*. Samme året trakk også pensjonsfondet FDC fra Luxembourg seg ut av de fem bankene med den begrunnelse at bankene finansierer ulovlige bosettinger på okkupert palestinsk territorium, hvilket er i strid med menneskerettighetsnormer.⁵⁶ I 2015 havnet tre av de aktuelle bankene på eksklusjonslisten til **Storebrand Livsforsikring AS** på grunnlag av at bankenes aktivitet anses å medvirke til alvorlige brudd på folkeretten og menneskerettighetene.⁵⁷ I 2016 trakk pensjonsfondet til **The United Methodist Church Westpath** seg ut av to av bankene, og svartelistet resten med begrunnelsen om at investeringene ikke var i samsvar med fondets retningslinjer for menneskerettigheter.⁵⁸ I 2017 svartelistet det danske pensjonskonsernet **Sampension Livsforsikring AS** to av bankene fordi de bidro til uetisk aktivitet på Vestbredden og finansiering av israelske bosettinger.⁵⁹ Fondets daværende administrerende direktør uttalte til pressen at eksklusjonen ble tatt som et ledd i innarbeidelsen av OECDs retningslinjer om ansvarlig virksomhetsføring for institusjonelle investorer.⁶⁰

1.5 Økonomiske forbindelser som motvirker politiske målsettinger

I regjeringsplattformen 2019 fremkommer det at Norge skal «aktivt støtte målsettingen om Israel og Palestina som to stater innenfor sikre og internasjonalt anerkjente grenser ...».⁶¹ Som nevnt ovenfor er FNs sikkerhetsråd tydelige på at bosettingene undergraver mulighetene for en to-statsløsning innenfor internasjonalt anerkjente grenser.⁶² Selv om SPU ikke skal brukes som et politisk virkemiddel⁶³ fremstår det med denne bakgrunn som at NBIMs forvaltning av SPU aktivt motvirker statens politiske mål gjennom sine investeringer i de israelske bankene hvis finansielle tjenester utvikler, vedlikeholder og ekspanderer ulovlige israelske bosettinger.

Selskaper med ressursutvinningsaktiviteter i okkuperte Vest-Sahara har tidligere blitt utelukket fra SPU med henvisning til at selskapenes aktiviteter *undergraver mulighetene til fredelig konfliktløsning og medvirket til folkerettsbrudd*.

42. UN Human Rights Council, A/HRC/22/63 para. 117

43. Graver-utvalget, NOU 2003:22 Forvaltning for fremtiden. Forslag til etiske retningslinjer for Statens petroleumsfond, 2003, Tilgjengelig på: <https://www.regjeringen.no/contentassets/d8124659de12416d8be2a942b5461be93/no/pdfs/nou200320030022000dddpdfs.pdf> (Tilgang: 09.01.2019) s. 34

44. Ibid., s. 92. 45. Ibid.

46. Finansdepartementet, St.meld. nr. 20 (2008-2009) Om forvaltningen av Statens pensjonsfond i 2008, 2008, Tilgjengelig på: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-20-2008-2009/-id553201/sec1> (Tilgang: 10.04.2019) s. 126.

47. UN Human Rights Council, Israeli settlements in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and the occupied Syrian Golan, 20 April 2016, A/HRC/RES/31/36. Tilgjengelig på: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G16/082/57/PDF/G1608257.pdf?OpenElement> (Tilgang: 07.04.2019) para. 13

48. Africa Israel Investments (2009 og 2013), Danya Cebus (2009 og 2013), Shikun & Binui (2012) og Elbit Systems (2009), se www.etikkradet.no.

49. Bank Hapoalim gav lån til Shikun & Biuni til bygging av bosettinger og infrastruktur i bosettinger, se rapporten tabell 4, kap. 2.5.

50. Se rapporten kap. 2.2.

51. The UN Guiding Principles for Business and Human Rights (2011)

52. Mark B. Taylor, Kartleggings- og avviksanalysen: Statens plikt til å beskytte. Kartleggings- og avviksanalysen som grunnlag for nasjonal handlingsplan for oppfølging av FNs Guiding Principles on Business and Human Rights, 2013, Tilgjengelig på: <https://www.fao.no/images/pub/2013/10178.pdf> (Tilgang 22.03.2019), s. 8.

53. Essex Business and Human Rights Project, Investor Obligations in Occupied Territories: A Report on the Norwegian Government Pension Fund - Global, April 2019, Tilgjengelig på: <https://www1.essex.ac.uk/ebhr/documents/Investor%20Obligations%20in%20Occupied%20Territories%20-%20Report%20on%20the%20Norwegian%20Government%20Pension%20Fund%20-%20Global%20-%20EBHR%20report.pdf> (Tilgang 30.04.2019), s. 26-27

54. Ibid., s. 23-24 og s. 26.

55. PGGM, Statement regarding exclusion of Israeli banks, 2014, Tilgjengelig på: <https://www.pggm.nl/english/who-we-are/press/Pages/Statement-regarding-exclusion-of-Israeli-banks.aspx> (Tilgang: 14.01.2019)

56. Fonds De Compensation (FDC), "FDC EXCLUSION LIST (as of 23rd November 2018)" (2018). Tilgjengelig på: https://www.fdc.lu/fileadmin/file/fdc/Exclusion_list_20181123.pdf#pageMode=bookmarks (Tilgang: 14.01.2019)

57. Storebrand Livsforsikring AS, "Bærekraftige investeringer i Storebrand Q4 2018" (2018/2019). Tilgjengelig på: https://www.storebrand.no/om-storebrand/barekraft/utelukkelse/_attachment/10508?_ts=16853407b03 (Tilgang: 21.01.2019) (Bank Hapoalim, Bank Leumi og Mizrahi Tefahot Bank.)

58. Westpath Institutional Investments, "Companies Excluded Under Westpath's Human Rights Investment Guideline (Posted March 21, 2018)" (2018). Tilgjengelig på: <https://www.westpath.org/assets/17/human-rights-exclusions-2018.pdf> (Tilgang: 14.01.2019) (Pensjonsfondet trakk seg ut av Bank Hapoalim og Bank Leumi og svartelistet Israel Discount Bank, First International Bank of Israel og Mizrahi Tefahot Bank.)

59. Sampension Livsforsikring A/S, "Ekskluderte selskaper" (2017). Tilgjengelig på: <https://www.sampension.dk/om-sampension/finansiel-information/ansvarlige-investeringer/Ekskluderede-selskaper> (Tilgang: 21.01) (Bank Hapoalim, Bank Leumi og Mizrahi Tefahot Bank.)

60. CSR.dk/Horisontgruppen A/S, "Sampension utvider politik og praksis for ansvarlige investeringer" (2017). Tilgjengelig på: <https://csr.dk/sampension-udvider-politik-og-praksis-ansvarlige-investeringer> (Tilgang: 21.01)

61. Regjeringen, Granavolden-plattformen s. 105

I forkant at tilrådingene hadde utenriksdepartementet (UD) kommet med en fraråding til norske selskaper mot å delta i økonomisk virksomhet i området. Denne ble brukt og tillagt vekt i etikkrådets utelukkelsestiltak av selskapene i okkuperte Vest-Sahara. Frarådingen var begrunnet med at økonomisk virksomhet ville kunne oppfattes som en legitimering av Marokkos okkupasjon og annekasjon av deler av det ikke-selvstyrte Vest-Sahara.⁶⁴

Til tross for svært mange likehetstrekk mellom Marokkos okkupasjon av Vest-Sahara og Israels okkupasjon av Vestbredden⁶⁵ har ikke norske myndigheter kommet med en tilsvarende generell fraråding hva gjelder økonomisk samarbeid med israelske bosettinger. Det kan være vanskelig å forstå begrunnelsen for dette i lys av Norges folkerettslige forpliktelser og uttalte politiske målsettinger. En rapport utarbeidet av Norsk Folkehjelp i 2016 fant at hele 21 europeiske land har frarådet økonomisk samarbeid med israelske bosettinger med begrunnelse i at slik dette kan bidra til å opprettholde og utvide ulovlige israelske kolonier.⁶⁶

I 2013 ble det vedtatt retningslinjer som skal sikre at avtaler mellom EU og Israel ikke får anvendelse på produkter og tjenester produsert på okkuperte palestinske områder, og i 2015 kom retningslinjene for merking av produkter med opphav fra ulovlige israelske bosettinger.⁶⁷ Norske myndigheter har til nå vært uklare på hvordan disse retningslinjene vil ramme Norges handelsbetingelser med Israel.

1.6 Irsk lovforslag som kriminaliserer import og salg av mat og tjenester fra bosettingene

I januar 2019 stemte det irske parlamentet gjennom lovforslaget *Control of Economic Activity (Occupied Territories) Bill 2018*.⁶⁸ Lovforslaget kriminaliserer import og salg av varer og tjenester med opphav fra okkuperte områder, samt utvinning av naturressurser på okkuperte områder. Loven ble ansett å gjennomføre statens humanitærrettslige forpliktelser etter IV Genève-konvensjonen. Lovforslaget kriminaliserer både bidrag, forsøk og medvirkning. Dersom forslaget vedtas som lov uten større endringer i siste runde i det irske underhuset vil den ramme salg av varer og tjenester fra og naturressursutvinning i okkuperte Vestbredden, Øst-Jerusalem og Golanhøyden. Loven er den første av sitt slag i Europa. Det er usikkert om lovforslaget vil ramme investeringer i banker som medvirker til okkupasjonen gjennom finansieringsaktiviteter.

62. UN Security Council, S/RES/2334, s. 1 ("Expressing grave concern that continuing Israeli settlement activities are dangerously imperilling the viability of the two-State solution based on the 1967 lines").

63. Granavolden-plattformen s. 32

64. Les tilrådingen på: <https://www.regjeringen.no/no/tema/utenriksaker/naringslivssamarbeid-i-utlandet/vest-sahara/id480822/> (tilgang: 25.06.2019)

65. Forhold som gjelder begge konflikter: langvarige konflikter (48 og 52 år); tyveri av naturressurser i okkuperte områder uten dialog med lokalbefolkningens representanter, på oppdrag fra okkupasjonsmakt; ICJ anerkjenner ikke okkupasjonsmaktens råderett over områdene; FN's sikkerhetsråd fordømmer okkupasjonsmaktens handlinger; områdets status er ikke endret som følge av okkupasjonsmaktens ulovlige aktivitet; okkupasjonsmaktene har uttalt at de ikke planlegger å gi råderetten over områdene tilbake; store deler av lokalbefolkning fordrevet; okkupantens befolkning er flyttet til okkuperte områder; det er bygget militært bevoktede separasjonsbarrierer på okkupert land; EU har avgitt kjennelse om at handelsavtaler om Marokko og Israel ikke gjelder for handel med produkter som kommer fra okkuperte områder.

66. Norsk Folkehjelp og Fagforbundet, Dangerous Liaisons II: Norwegian Ties to the Israeli Occupation, juni 2016, Tilgjengelig på: <https://www.npaid.org/News/News-archiv/2016/Dangerous-Liaisons-II-Norwegian-ties-to-the-Israeli-Occupation> (Tilgang 21.01.2019), s. 6

67. Official Journal of the European Union, Interpretative Notice on indication of origin of goods from the territories occupied by Israel since June 1967, 12. november 2015, (2015/C 375/05). Tilgjengelig på: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/dpal/dv/4a_interpretativenoticeindicationorigin.pdf (Tilgang: 04.05.2019)

68. Oireachtas (national parliament of the Republic of Ireland), Control of Economic Activity (Occupied Territories) Bill 2018 (CEA-OT), 2018, No. 6 of 2018. Tilgjengelig på: <https://data.oireachtas.ie/ie/oireachtas/bill/2018/6/eng/initiated/b0618s.pdf> (Tilgang: 01.04.2019)

KAPITTEL 2. ISRAELSKE BANKERS FINANSIERING AV ISRAELSKE BOSETTINGER

2.1 Bankenes forbindelse til den israelske okkupasjonen

Finansielle institusjoner, inkludert pensjonsfond, som investerer i israelske banker som er aktive i bosettingene og tilbyr dem kapital, bidrar til menneskerettighetsbrudd gjennom sine forretningsforbindelser.⁶⁹ Ifølge FN's granskningskommisjon har banker som er aktive i bosettingene, med full kunnskap om situasjonen og risikoen for å bli holdt til ansvar, bidratt til å utvikle, ekspandere og opprettholde bosettinger og bosettingsaktiviteter.⁷⁰ Dette gjør bankene ved å forestå finansiell infrastruktur til selskaper, myndigheter og individer i bosettingene.⁷¹ Uten bankene ville opprettholdelse av aktivitetsnivået i bosettingene blitt betraktelig vanskeligere.⁷² Dette gjør bankene til en sentral og uunnværlig aktør i Israels anneksonsprosjekt.

Israels okkupasjon og anneksonsprosjekt har hatt brutale, omfattende og langvarige humanitære kostnader for den palestinske lokalbefolkningen. Hver gang en ny bosetting tar plass, spises palestinske landsbyer opp, og befolkningen frarøves sine eiendommer og naturressurser. Tilgang til finansiering av byggeprosjekter og andre næringslivsaktiviteter muliggjør hyppig ekspansjon av bosettingene og hyppigere befolkningsoverføring. For palestinske menn, kvinner og barn betyr dette ustanselige fordrivelser og tap av eiendom og ressurser.

Bankene profiterer på finansieringen av bosettingsaktivitetene. Forretningsliv er essensielt for så å si alle aspekter for å opprettholde, utvikle og ekspandere bosettingene, og den økonomiske aktiviteten er voksende. Israel har erklært at bosettingene er nasjonale prioriteringsområder. Industriparker i bosettingene tilbyr en rekke

økonomiske insentiver til selskaper, inkludert skattefordeler, lave renter og billig (palestinsk) arbeidskraft. Israel har skapt et system som lar selskaper dra direkte nytte av at den palestinske lokalbefolkningen systematisk diskrimineres hva gjelder planlegging, regulering og bruk av palestinske landområder og utnyttelse av palestinske naturressurser. Begrensinger i palestinernes tilgang til naturressurser, eiendom og infrastruktur påfører den palestinske økonomien enorme tap og hindrer utvikling. Verdensbanken har estimert at Israels juridiske, fysiske, regulerende og byråkratiske okkupasjonsregime i område C på Vestbredden påførte den palestinske økonomien begrensninger som medførte tap av 3,4 milliarder amerikanske dollar i 2011, en tredjedel av Palestinas bruttonasjonalprodukt.⁷³

69. Amnesty International, Think Twice s. 14-15

70. UN Human Rights Council, A/HRC/22/63 para. 96-97

71. Human Rights Watch, Bankrolling Abuse ; Who Profits, Financing the Israeli Occupation: The Direct Involvement of Israeli Banks in Illegal Israeli Settlement Activity and Control over the Palestinian Banking Market, oktober 2010, Tilgjengelig på: <https://whoprofits.org/wp-content/uploads/2018/06/old/WhoProfits-IsraeliBanks2010.pdf> (Tilgang 19. Desember 2018),

72. Financing the Israeli Occupation s. 5

73. West Bank and Gaza, Area C and the Future of the Palestinian Economy, 2 October 2013, Report No. AUS2922. Tilgjengelig på: <http://documents.worldbank.org/curated/en/137111468329419171/pdf/AUS29220REPLAC0EVISION0January02014.pdf> (Tilgang: 02.05.2019) s. X, punkt ix.

2.2 Spesiellån og finansielle tjenester til utbyggere av bosettinger

Byggefirmaer som opererer i okkuperte palestinske områder forestår med landrydding, rivning av palestinske hus og bygninger og med konstruksjonen av nye bolighus, andre bygninger og annen infrastruktur i bosettingene.⁷⁴ Bygging av bosettinger er også en direkte årsak til at den palestinske lokalbefolkningen fordrives fra sine hjem og eiendommer, og utbygges aktiviteter kan kobles til omfattende menneskerettighetsbrudd, for eksempel brudd på retten til liv, bolig og bevegelsesfrihet.⁷⁵ Selskaper som forestår konstruksjon av ulovlige bosettinger har tidligere blitt utelukket fra SPUs investeringsunivers fordi deres virksomhet ble ansett å medvirke til Israels krigsforbrytelser. De israelske bankene omtalt i denne rapporten gir spesiellån og andre finansielle tjenester til slike utbyggere. Denne rapporten har funnet dokumentasjon som viser at bankene som SPU investerer i har finansiert minst 49 byggeprosjekter som omfatter minst 3300 boenheter i minst 12 forskjellige bosettinger. Dette betyr at bankene er direkte og betydelig involvert i byggingen av nye bosettinger i okkuperte palestinske områder.

Bankene finansierer byggeprosjekter i bosettingene ved å bli 'partnere' med utbyggerne gjennom såkalte «accompanying agreements» (AA). AA er spesialavtaler mellom entreprenører og banker basert på israelsk lovgivning.⁷⁶ Israelsk lov stiller krav om at utbyggere

må ha en avtale med en bank for å kunne motta delfinansiering til prosjekter i form av finansielle innskudd fra privatpersoner som ønsker å kjøpe boenheter i byggeprosjektet.

I følge en grundig juridisk utredning fortatt av Human Rights Watch er ikke bankene pålagt å gi lån og finansielle tjenester til entreprenører i okkuperte palestinske områder. Dette er uavhengig av hvordan man måtte vurdere gyldigheten til israelsk lov i områdene.⁷⁷ Bankene er forventet å respektere internasjonal humanitærrett og å foreta aktsomhetsvurderinger for å identifisere og unngå at deres egne aktiviteter, samt aktivitetene til deres forretningspartnere, bidrar til menneskerettighetsbrudd eller brudd på internasjonal humanitærrett i tråd med FN's veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter. I tilfeller der bankenes eller deres forretningspartnernes aktiviteter ikke kan unngå å bidra til slike brudd har bankene et ansvar for å avslutte aktivitetene og eventuelle forretnings samarbeid. Bankenes partnerskapsavtaler med entreprenører, hvis virksomhet FN har koblet til omfattende menneskerettighetsbrudd og brudd på internasjonal humanitærrett, er dermed i strid med deres eget ansvar under disse instrumentene. Ifølge Human Rights Watch gir dette bankene det juridiske fundamentet til å avstå fra å gi lån og finansielle tjenester til byggeprosjekter på okkupert palestinsk territorium, uavhengig av om israelsk lovgivning gjør seg gjeldende eller ikke.⁷⁸ Også israelsk banklovgivning åpner for at bankene kan avslå å tilby mange av de tjenestene de i dag tilbyr i israelske bosettinger

basert på menneskerettighetshensyn og risikovurderinger.⁷⁹ Dette innebærer at bankene i dag velger å inngå «partnerskapsavtaler»/AA med utbyggere i bosettinger.⁸⁰

Gjennom AA gir bankene private investorer i boenheter (fremtidige bosettere) finansiell garanti for byggeprosjektets økonomiske levedyktighet og fullførelse.⁸¹ Utbyggerne er avhengige av å ha en AA med en bank for å lovlig kunne motta delfinansiering til prosjekter i form av finansielle innskudd fra privatpersoner som ønsker å kjøpe boenheter i byggeprosjektet. Bankene står på sin side fritt til la være å inngå AA med utbyggere og velger selv hvilke utbyggingsprosjekter de ønsker å være med på og under hvilke vilkår.⁸² Dette gir bankene direkte innflytelse på utbyggingsprosjektene.

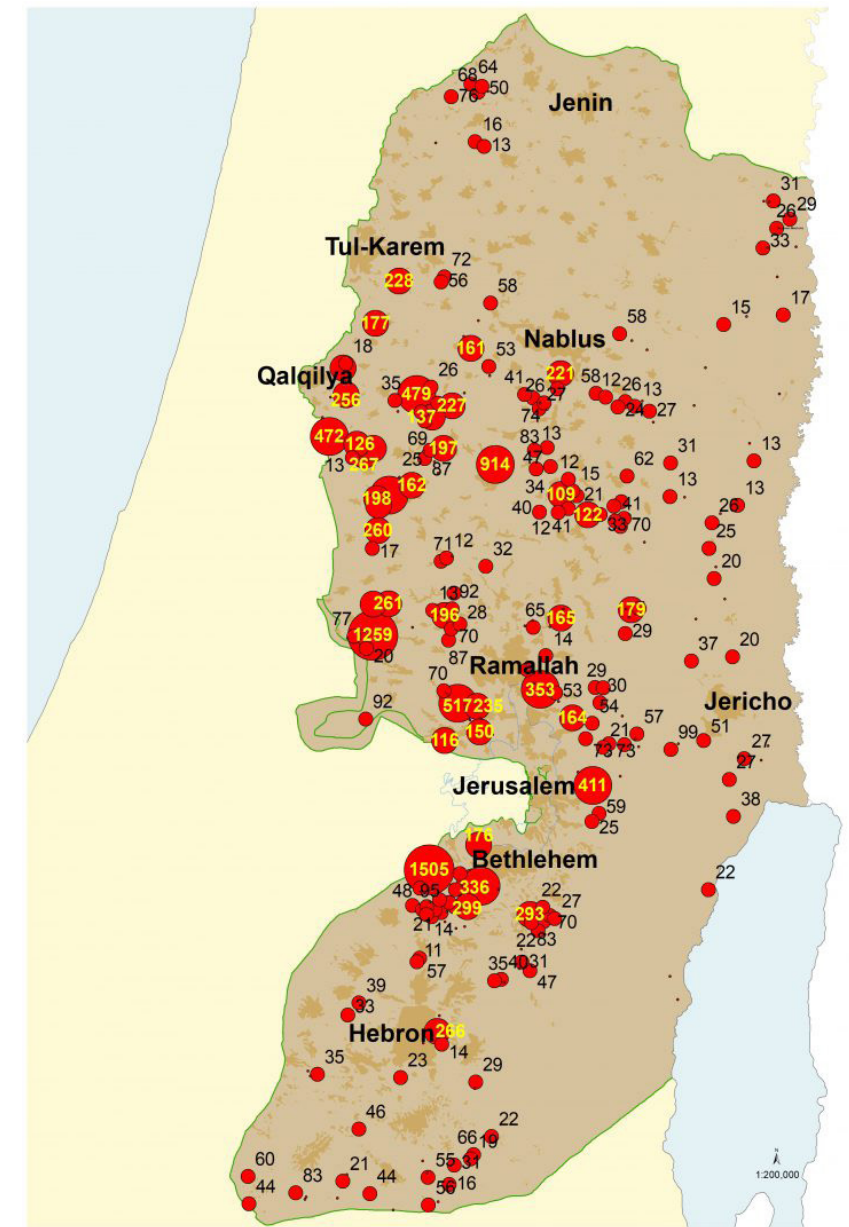
Avtalene skaper tette forbindelser mellom bankene og utbyggerne. For det første forutsetter inngåelsen av AA at banken godkjenner utbyggers prosjektskisser. Dette innebærer at banken undersøker utbyggingsprosjektets eiendomsregister, byggetillatelse, infrastruktur og forventede fortjeneste, hvilket gir banken full oversikt over prosjektets geografiske plassering. Etter at prosjektskissen er godkjent opprettes det en bankkonto til prosjektet som administreres av banken. På denne kontoen kan banken motta månedlige innskudd fra privatpersoner som ønsker å kjøpe seg inn i boenheter i den kommende bosettingen. Bankene har ansvar for å overse hvert trinn i utbyggingsprosessen og verifisere fremdrift og finansiell status før den

eventuelt gjør huskjøpernes midler tilgjengelige for utbyggeren.

Det andre som gjør at avtalene skaper tette forbindelser mellom bankene og utbyggerne er at bankene tar sikkerhet i prosjektet, herunder pant i prosjekttrettigheter, prosjekteiendom på okkupert jord og utbyggers rettigheter nedfelt i kontrakter med israelske myndigheter, inkludert lokale og regionale myndighetsorganer i bosettingene. Dersom utbyggeren går konkurs trer banken inn i dens sted og overtar prosjektet og eiendommen.⁸³ Dette betyr at bankene kan få eierskapsinteresser i bosettingsprosjekter på okkupert palestinsk territorium, og knytter bankene direkte til bosettingene. I ytterste konsekvens kan SPU formelt få eierinteresser på okkupert territorium gjennom portefølje i eierskapet.

Den internasjonale humanitærretten setter forbud mot at en okkupantmakt overfører egen befolkning til okkupert område eller fortrenger lokalbefolkningen fra områder under okkupasjon.⁸⁴ Derfor er det også ulovlig for en okkupantmakt å bygge bosettinger eller andre fysiske konstruksjoner i okkuperte områder som skal huse okkupantmaktens befolkning.⁸⁵ Bankenes partnerskap med entreprenørene medfører delaktighet i virksomhet som tilrettelegger for overføring av okkupantmaktens befolkning til de ulovlige bosettingene.

Den internasjonale humanitærretten krever at en okkupasjonsmakt forvalter ressurser på okkuperte områder i samråd med og til fordel for interessene til lokalbefolkningen som lever under okkupasjon.⁸⁶ Bygging av bosettinger og tilflytting av bosettere til okkuperte områder har i dag nær sammenheng med at diskriminering av den palestinske lokalbefolkningen som urettmessig blir fratatt sine eiendommer, livsgrunnlag

Bilde: Settlement Watch, Peace Now - www.peacenow.org.il. KART: utbygging av nye bosettinger (med antall boenheter oppgitt) på Vestbredden i perioden 2008 - 2018.

og ressurser, da dette beslaglegges og overføres til bosetteres eksklusive bruk. Dermed kommer ikke ressursene på okkupert jord den palestinske lokalbefolkningen til gode slik konvensjonen krever.

Tabellen under er en sammenstilling av dokumenterte partnerskapsavtaler

de fem bankene har inngått og som viser til hvor mange nye boenheter byggeprosjektene har resultert i hvilket entreprenørselskap banken inngikk partnerskapsavtale med og hvilke panterettigheter bankene har i prosjektene.

74. Amnesty International, Think Twice s. 15.

75. UN Human Rights Council, A/HRC/22/63 para. 96.

76. Sale Law (Apartments), 1974.

77. Human Rights Watch, Israeli Law and Banking in West Bank Settlements, 2017, Tilgjengelig på: <https://www.hrw.org/news/2017/09/12/israeli-law-and-banking-west-bank-settlements> (Tilgang 12.04.2014), s. 5 (rapporten gir en juridisk utredning på spørsmålet om israelsk lovgivning og banker som opererer i bosettingene på Vestbredden)

78. Ibid.

79. Ibid.

80. Bankrolling Abuse, s. 11-12

81. Who Profits, Financing the Israeli Occupation s. 4

82. Human Rights Watch, Bankrolling Abuse s. 11-12 og 18

83. Ibid., s. 11-12.

84. Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War (Fourth Geneva Convention), 12 August 1949, 75 UNTS 287, art. 49; Roma Statute of the International Criminal Court (last amended 2010), 17 July 1998, ISBN No. 92-9227-227-6, art. 8(2)(b)(vii).

85. ICJ Advisory Opinion on the Legal Consequences of a Call in Occupied Palestinian Territory (9 July 2004), para. 120

86. Hague Convention (IV) Respecting the Laws and Customs of War on Land and Its Annex: Regulations Concerning the Laws and Customs of War on Land, 18 October 1907, art. 43 og 55.

Tabell 1

Bankens navn	Boenheter bygget	Forretningsforbindelse	Rettigheter banken tok sikkerhet i (tilknyttet prosjektet)	Aktuell Bosetting	Kilde (Se vedlegg 1)
Bank Hapoalim	55 STK.	AA med Avisror Moshe & Sons. Estimert fullført i 2011.		Har Homa, Øst-Jerusalem	Who Profits (2010) s. 15
Bank Hapoalim	48 STK.	AA med Bonyaich Building Development & Investments (Israel) som vant anbudet for prosjektet i mars 2015.	Rettighetene til å motta fond og fordeler fra Israelske skattemyndigheter.	Beitar Illit, Hill C	Who Profits (2017) s. 34
Bank Hapoalim	40 STK.	AA med Bonyaich Building Development & Investments (Israel) som vant anbudet for prosjektet i oktober 2014.	Landrettigheter; prosjektrettigheter; rettigheter til materialer og utstyr; rettigheter til å motta fond fra tredjeparter, huskjøpere og leietakere; retten til å motta skattefritak og skattefordeler fra israelske myndigheter.	Beitar Illit; Hill B	Who Profits (2017) s. 35
Bank Hapoalim	20 STK.	AA med Ahim Hasid (israel) som vant anbudet for prosjektet i juni 2015.	Rettighetene i anbudskontrakten og tilhørende kontrakter; rettighetene til å motta fond fra israelske myndigheter og skattemyndigheter	Beitar Illit, Hill A	Who Profits (2017) s. 35
Bank Hapoalim	30 STK.	AA med Bonyaich Building Development & Investments (Israel) som vant anbudet for prosjektet i november 2013.	Landrettigheter; prosjektrettigheter; rettighetene til å motta fond fra israelske myndigheter og skattemyndigheter; rettighetene til å motta fond fra huskjøpere	Efrat, Hadagan Hill	Who Profits (2017) s. 41
Bank Hapoalim	24 STK.	AA med Mishkan Eliyahu (Israel) som vant anbudet for prosjektet «Open Efrat» i november 2013.	Landrettigheter; prosjektrettigheter; retten til å motta skattefritak og skattefordeler fra israelske myndigheter; rettighetene til å motta fond fra huskjøpere	Efrat, Hatamar Hill	Who Profits (2017) s. 41
Bank Hapoalim	40 STK.	AA med Z.F. Building (Israel) som vant anbudet for prosjektet i mars 2015.	Landrettigheter; prosjektrettigheter; rettighetene til å motta skattefritak og skattefordeler fra israelske myndigheter	Efrat, Hazayit East	Who Profits (2017) s. 41-42
Bank Hapoalim	50 STK.	AA med Z. F. Building (Israel) som vant anbudet for prosjektene «T&D» i april 2013 og november 2013. Fullført i 2016.	Landrettigheter; prosjektrettigheter; retten til materialer, verktøy, leveranser og tjenester; retten til å motta fond fra Israelske myndigheter og skattemyndigheter;	Efrat, Hatanar og Hadagan hills	Who Profits (2017) s. 42
Bank Hapoalim	14 STK.	AA med Ofer Aharon Building Works (Israel) som vant anbudet for prosjektet «Nofey Adumin» i november 2013. Fullført i desember 2016.	Prosjektrettigheter; rettighetene til å motta fond fra Israelske myndigheter og skattemyndigheter; retten til å motta fond fra huskjøpere	Ma'ale Adumin	Who Profits (2017) s. 50

Bankens navn	Boenheter bygget	Forretningsforbindelse	Rettigheter banken tok sikkerhet i (tilknyttet prosjektet)	Aktuell Bosetting	Kilde (Se vedlegg 1)
Bank Hapoalim	126 STK.	AA med Tzarfati Shimon (Israel) som vant anbudet for prosjektet «Tzarfati in Har Homa» i juni 2012.	Prosjektrettigheter; rettighetene til å motta skattefordeler fra Israelske skattemyndigheter; retten til å motta fond fra leverandører, kontraktører, huskjøpere og leietakere	Har Homa, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 62
Bank Hapoalim	68 STK.	AA med Psagot Ziv Investments and Development (Israel) som vant anbudet for prosjektet i november 2015.	Prosjektrettigheter; rettighetene til å motta fond fra Israelske myndigheter og skattemyndigheter	Pisgat Ze'ev, North, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 70
Bank Hapoalim	12 STK.	AA med Y.D. Barazani (Israel) som vant anbudet til prosjektet «Al Hahores» i august 2012. Fullført i 2016.	Landrettigheter; prosjektrettigheter; rettigheter til å motta fond fra Israelske myndigheter og skattemyndigheter	Pisgat Ze'ev, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 70-71
Bank Hapoalim	55 STK.	AA med Avisror Moshe & Sons. Estimert fullført i 2011.		Har Homa, Øst-Jerusalem	Who Profits (2010) s. 15
Bank Hapoalim	48 STK.	AA med Bonyaich Building Development & Investments (Israel) som vant anbudet for prosjektet i mars 2015.	Rettighetene til å motta fond og fordeler fra Israelske skattemyndigheter.	Beitar Illit, Hill C	Who Profits (2017) s. 34
Bank Hapoalim	40 STK.	AA med Bonyaich Building Development & Investments (Israel) som vant anbudet for prosjektet i oktober 2014.	Landrettigheter; prosjektrettigheter; rettigheter til materialer og utstyr; rettigheter til å motta fond fra tredjeparter, huskjøpere og leietakere; retten til å motta skattefritak og skattefordeler fra israelske myndigheter.	Beitar Illit; Hill B	Who Profits (2017) s. 35
Bank Hapoalim	20 STK.	AA med Ahim Hasid (israel) som vant anbudet for prosjektet i juni 2015.	Rettighetene i anbudskontrakten og tilhørende kontrakter; rettighetene til å motta fond fra israelske myndigheter og skattemyndigheter	Beitar Illit, Hill A	Who Profits (2017) s. 35
Bank Hapoalim	30 STK.	AA med Bonyaich Building Development & Investments (Israel) som vant anbudet for prosjektet i november 2013.	Landrettigheter; prosjektrettigheter; rettighetene til å motta fond fra israelske myndigheter og skattemyndigheter; rettighetene til å motta fond fra huskjøpere	Efrat, Hadagan Hill	Who Profits (2017) s. 41
Bank Hapoalim	24 STK.	AA med Mishkan Eliyahu (Israel) som vant anbudet for prosjektet «Open Efrat» i november 2013.	Landrettigheter; prosjektrettigheter; retten til å motta skattefritak og skattefordeler fra israelske myndigheter; rettighetene til å motta fond fra huskjøpere	Efrat, Hatamar Hill	Who Profits (2017) s. 41
Bank Hapoalim	40 STK.	AA med Z.F. Building (Israel) som vant anbudet for prosjektet i mars 2015.	Landrettigheter; prosjektrettigheter; rettighetene til å motta skattefritak og skattefordeler fra israelske myndigheter	Efrat, Hazayit East	Who Profits (2017) s. 41-42
Bank Hapoalim	50 STK.	AA med Z. F. Building (Israel) som vant anbudet for prosjektene «T&D» i april 2013 og november 2013. Fullført i 2016.	Landrettigheter; prosjektrettigheter; retten til materialer, verktøy, leveranser og tjenester; retten til å motta fond fra Israelske myndigheter og skattemyndigheter;	Efrat, Hatanar og Hadagan hills	Who Profits (2017) s. 42
Bank Hapoalim	14 STK.	AA med Ofer Aharon Building Works (Israel) som vant anbudet for prosjektet «Nofey Adumin» i november 2013. Fullført i desember 2016.	Prosjektrettigheter; rettighetene til å motta fond fra Israelske myndigheter og skattemyndigheter; retten til å motta fond fra huskjøpere	Ma'ale Adumin	Who Profits (2017) s. 50

Bankens navn	Boenheter bygget	Forretningsforbindelse	Rettigheter banken tok sikkerhet i (tilknyttet prosjektet)	Aktuell Bosetting	Kilde (Se vedlegg 1)
Bank Hapoalim	40 STK.	AA med Z.F. Building (Israel) som vant anbudet for prosjektet i mars 2015.	Landrettigheter; prosjektrettigheter; rettighetene til å motta skattefritak og skaffefordeler fra israelske myndigheter	Efrat, Hazayit East	Who Profits (2017) s. 41-42
Bank Hapoalim	50 STK.	AA med Z. F. Building (Israel) som vant anbudet for prosjektene «T&D» i april 2013 og november 2013. Fullført i 2016.	Landrettigheter; prosjektrettigheter; retten til materialer, verktøy, leveranser og tjenester; retten til å motta fond fra Israelske myndigheter og skattemyndigheter;	Efrat, Hatanar og Hadagan hills	Who Profits (2017) s. 42
Bank Hapoalim	14 STK.	AA med Ofer Aharon Building Works (Israel) som vant anbudet for prosjektet «Nofey Adumin» i november 2013. Fullført i desember 2016.	Prosjektrettigheter; rettighetene til å motta fond fra Israelske myndigheter og skattemyndigheter; retten til å motta fond fra huskjøpere	Ma'ale Adumin	Who Profits (2017) s. 50
Bank Hapoalim	24 STK.	AA med Hasid Brothers (Israel) som vant anbudet til prosjektet «Bayit Bekoma» i mars 2010.	Prosjektrettigheter; rettigheter til prosjektets bankkonto; rettigheter til å motta fond fra huskjøpere.	Pisgat Ze'ev, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 71
Bank Hapoalim	12 STK.	AA med Bonyaich Building Development & Investments (Israel). Fullført i 2016.	Prosjektrettigheter; rettigheter til materialer, utstyr; rettigheter til å motta fond fra leverandører, tjenesteytere, huskjøpere og leietakere; rettighetene til å motta fond fra Israelske skattemyndigheter og forsikringsselskap.	Pisgat Ze'ev, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 71
Bank Hapoalim	12 STK.	AA med Mary Building Works (Israel) som var anbudet for prosjektet "Top Forest" i juni 2010.	Prosjektrettigheter; rettighetene til å motta fond for eiendommen fra forsikringsselskapet; rettighetene til å motta fond fra israelske skattemyndigheter; rettighetene til å motta fond fra huskjøpere.	Pisgat Ze'ev, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 72
Bank Hapoalim	50 STK.	AA med Eluel Company i prosjektet «Ganei Tamar»		Efrat	Human Rights Watch (2018) s. 13
Bank Hapoalim	24 STK.	AA med Mishkan Elyahu (Israel) i prosjektet «Efrat Haptuha»		Efrat	Human Rights Watch (2018) s. 13
Bank Hapoalim	40 STK.	AA med Tarklin Group i prosjektet «Mishkanot Traklin»		Beitar Illit, Hill B	Human Rights Watch (2018) s. 13
Bank Hapoalim	24 STK.	AA med Hasid Brothers (Israel) som vant anbudet til prosjektet «Bayit Bekoma» i mars 2010.		Pisgat Ze'ev, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 71

Bankens navn	Boenheter bygget	Forretningsforbindelse	Rettigheter banken tok sikkerhet i (tilknyttet prosjektet)	Aktuell Bosetting	Kilde (Se vedlegg 1)
Bank Hapoalim	12 STK.	AA med Bonyaich Building Development & Investments (Israel). Fullført i 2016.	Prosjektrettigheter; rettigheter til materialer, utstyr; rettigheter til å motta fond fra leverandører, tjenesteytere, huskjøpere og leietakere; rettighetene til å motta fond fra Israelske skattemyndigheter og forsikringsselskap.	Pisgat Ze'ev, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 71
Bank Hapoalim	12 STK.	AA med Mary Building Works (Israel) som var anbudet for prosjektet "Top Forest" i juni 2010.	Prosjektrettigheter; rettighetene til å motta fond for eiendommen fra forsikringsselskapet; rettighetene til å motta fond fra israelske skattemyndigheter; rettighetene til å motta fond fra huskjøpere.	Pisgat Ze'ev, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 72
Bank Hapoalim	50 STK.	AA med Eluel Company i prosjektet «Ganei Tamar»		Efrat	Human Rights Watch (2018) s. 13
Bank Hapoalim	24 STK.	AA med Mishkan Elyahu (Israel) i prosjektet «Efrat Haptuha»		Efrat	Human Rights Watch (2018) s. 13
Bank Hapoalim	40 STK.	AA med Tarklin Group i prosjektet «Mishkanot Traklin»		Beitar Illit, Hill B	Human Rights Watch (2018) s. 13
Bank Hapoalim	24 STK.	AA med Hasid Brothers (Israel) som vant anbudet til prosjektet «Bayit Bekoma» i mars 2010.		Pisgat Ze'ev, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 71
Bank Hapoalim	12 STK.	AA med Bonyaich Building Development & Investments (Israel). Fullført i 2016.	Prosjektrettigheter; rettigheter til materialer, utstyr; rettigheter til å motta fond fra leverandører, tjenesteytere, huskjøpere og leietakere; rettighetene til å motta fond fra Israelske skattemyndigheter og forsikringsselskap.	Pisgat Ze'ev, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 71
Bank Hapoalim	12 STK.	AA med Mary Building Works (Israel) som var anbudet for prosjektet "Top Forest" i juni 2010.	Prosjektrettigheter; rettighetene til å motta fond for eiendommen fra forsikringsselskapet; rettighetene til å motta fond fra israelske skattemyndigheter; rettighetene til å motta fond fra huskjøpere.	Pisgat Ze'ev, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 72
Bank Hapoalim	50 STK.	AA med Eluel Company i prosjektet «Ganei Tamar»		Efrat	Human Rights Watch (2018) s. 13

Bankens navn	Boenheter bygget	Forretningsforbindelse	Rettigheter banken tok sikkerhet i (tilknyttet prosjektet)	Aktuell Bosetting	Kilde (Se vedlegg 1)
Bank Leumi	77 STK.	AA med Ahim Hasid (Israel) som vant anbudet i april 2012. Fullført i 2015.	Landrettigheter; prosjektrettigheter; rettigheter til å motta fond fra huskjøpere; rettigheter i 44 salgsavtaler med huskjøpere mellom 2015 og 2016.	Har Homa, Øst-Jerusalem	Who Profits (2013) s. 7; Who Profits (2017) s. 64
Bank Leumi	130 STK.	AA med Z.M.H Hammerman (Israel) i prosjektet «Amirei Nof». AA ble inngått i juni 2015. Estimert fullføring i 2019.	Landrettigheter; prosjektrettigheter; retten til å motta fond fra huskjøpere; retten til å motta refusjon av mva.; rettigheter til å motta ethvert fond fra israelske skattemyndigheter.	Alfei Menashe, Givat Tal	Who Profits (2017) s. 23-24; Human Rights Watch (2018) s. 13
Bank Leumi	60 STK.	AA med Mitzpor Adumin (Israel) som vant anbudet til prosjektet «Medoragey Hadae» i november 2013. Fullført i 2016.	Eiendomsrettigheter; rettigheter til å motta fond fra israelske skattemyndigheter; rettigheter til å motta fond fra huskjøpere.	Ma'ale Adumin	Who Profits (2017) s. 51
Bank Leumi	92 STK.	AA med Sarfati Shimon «Sarfati in Pisgat Ze'ev»	Prosjektrettigheter; rettigheter til å motta fond forsikringssummen til prosjektet; rettigheter til å motta fond fra israelske skattemyndigheter og huskjøpere.	Pisgat Ze'ev, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 72
Israel Discount Bank	55 STK.	AA med B. Yair Building Corporation		Har Homa, Øst-Jerusalem	Who Profits (2010) s. 14-15
Israel Discount Bank	ukjent	Finansierte bosettingsprosjekter gjennom datterselskapet Discount Mortgage Bank (100%)		Ma'ale Adumin	Who Profits (2013) s. 11; Norsk Folkehjelp og Fagforbundet (2016) s. 61
Israel Discount Bank	ukjent	Finansierte bosettingsprosjekter gjennom datterselskapet Discount Mortgage Bank (100%)		Har Homa, Øst-Jerusalem	Who Profits (2013) s. 11; Norsk Folkehjelp og Fagforbundet (2016) s. 61
Israel Discount Bank	ukjent	Finansierte bosettingsprosjekter gjennom datterselskapet Discount Mortgage Bank (100%)		Beitar Illit, Øst-Jerusalem	Who Profits (2013) s. 11; Norsk Folkehjelp og Fagforbundet (2016) s. 61
Israel Discount Bank	70 STK.	AA med Z. M. H. Hammerman «Ameri Nof». Fullført i 2016.	Landrettigheter; prosjektrettigheter; rettigheter til å motta prosjektfinansiering.	Alfei Menashe, Givat Tal	Who Profits (2017) s. 24
Israel Discount Bank	100 STK.	AA med Dona Engineering and Construction (Israel) som vant anbudet for prosjektet i august 2014.	Landrettigheter; prosjektrettigheter; rettigheter til å motta fond fra israelske myndigheter til prosjektet.	Gilo, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 58
Israel Discount Bank	165 STK.	AA med Dona Engineering and Construction (Israel) som vant anbudet for prosjektet i juni 2010. Fullført i 2014-16.	Landrettigheter; prosjektrettigheter; rettigheter til fond fra huskjøpere og leietakere.	Neve Ya'akov, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 66
First International Bank of Israel	90 STK.	AA med selskap som vant anbudet for prosjektet «Ginor Minrav» i mars 2015. Estimert fullført i 2019.	Prosjektrettigheter; rettighetene til refundert mva. fra israelsk skattemyndighet; rettighetene til å motta fond fra myndigheter og israelske skattemyndigheter.	Beitar Illit, Hill C	Who Profits (2017) s. 36; Human Rights Watch (2018) s. 14

Bankens navn	Boenheter bygget	Forretningsforbindelse	Rettigheter banken tok sikkerhet i (tilknyttet prosjektet)	Aktuell Bosetting	Kilde (Se vedlegg 1)
Mizrahi Tefahot Bank	52 STK.	AA med Kotler Adika Bulding Comapny (Israel) som vant anbudet til prosjektet «Villa Style».		Ma'aleh Adumin	Who Profits (2010) s. 15
Mizrahi Tefahot Bank	60 STK.	AA med Malibu Construction (Israel) som vant anbudet til prosjektet i juni 2015.	Landrettigheter; prosjektrettigheter	Ariel	Who Profits (2017) s. 27
Mizrahi Tefahot Bank	32 STK.	AA med Euro Israel (Israel) som vant «Euro in the Park» i mars 2012. Fullført i 2016.	Prosjektrettigheter; rettighetene til å motta finansiering fra huskjøpere og leietakere	Ariel	Who Profits (2017) s. 26-27
Mizrahi Tefahot Bank	136 STK.	AA med Kachan Investments Company (Israel) som vant anbudene for prosjektet «Green Ariel» i 2012 og 2016. Fullført i 2015-16.	Rettighetene til å motta prosjektfinansiering, finansiering fra huskjøpere og forsikring på eiendommen	Ariel	Who Profits (2017) s. 28-29; Human Rights Watch (2018) s. 14
Mizrahi Tefahot Bank	36 STK.	AA med Haim Zekan (Israel) som vant anbudet til prosjektet «Mitzpe Yael» i november 2013. Fullført i 2016.	Prosjektrettigheter; rettighetene til å motta finansiering fra huskjøpere, leietakere; rettighetene til å motta finansiering fra israelske skattemyndigheter.	Beitar Illit	Who Profits (2017) s. 35-36
Mizrahi Tefahot Bank	48 STK.	AA med Kotler Adika Building Company (Israel) som vant anbudet for prosjektet i februar 2014.	Prosjektrettigheter; rettighetene til å motta finansiering fra huskjøpere og leietakere.	Ma'ale Adumin	Who Profits (2017) s. 49
Mizrahi Tefahot Bank	155 STK.	AA med Mitzpor Adumin (Israel) som vant anbudet for prosjektet «Ma'ale Hadar». AA inngått i 2012. Fullført i 2016.	Prosjektrettigheter; rettighetene til å motta finansiering fra huskjøpere	Ma'ale Adumin	Who Profits (2017) s. 50; Human Rights Watch (2018) s. 14-16
Mizrahi Tefahot Bank	44 STK.	AA med May-Tal Engineering and Services (Israel) som vant anbudet for prosjektet «Tal on the Park» i juni 2012.	Prosjektrettigheter; rettighetene i kontrakter med israelske myndigheter; rettighetene til å motta finansiering fra huskjøpere og leietakere	Har Homa, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 63
Mizrahi Tefahot Bank	64 STK.	AA med Peretz Bonei Hanegev (Israel) som vant anbudet for prosjektet «Lev Hahoreh» i juni 2012. Fullført i 2016.	Prosjektrettigheter; rettigheter til prosjektets bankkontoer; rettighetene til å motta finansiering fra huskjøpere og leietakere.	Har Homa, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 63
Mizrahi Tefahot Bank	68 STK.	AA med Haim Zakan Building and Investments (Israel) som vant anbudet til prosjektet «Ahuzat Ohad» i juni 2012. Fullført i 2016.	Prosjektrettigheter; rettighetene til å motta finansiering fra huskjøpere og leietakere.	Har Homa, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 63
Mizrahi Tefahot Bank	78 STK.	AA med Euro-Israel. Under konstruksjon i 2017.	Prosjektrettigheter; rettigheter til prosjektets bankkontoer; rettighetene til å motta finansiering fra israelske myndigheter, forsikringsselskaper, huskjøper og leietakere	Neve Ya'akov, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 66

Bankens navn	Boenheter bygget	Forretningsforbindelse	Rettigheter banken tok sikkerhet i (tilknyttet prosjektet)	Aktuell Bosetting	Kilde (Se vedlegg 1)
Mizrahi Tefahot Bank	122 STK.	AA med Euro-Israel (Israel) som vant anbudet til prosjektet «Pisgat Euro» i april 2013.	Prosjektrrettigheter; rettigheter til prosjektets bankkontoer; rettighetene til å motta finansiering fra huskjøper og leietakere	Pisgat Ze'ev, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 73
Mizrahi Tefahot Bank	18 STK	AA med A Barkan og Co. (Israel) som vant anbudet til prosjektet «Nofei Barkan» i mars 2010. Fullført i 2014.	Prosjektrrettigheter; rettigheter til prosjektets bankkontoer; rettighetene til å motta finansiering fra huskjøper og leietakere; rettighetene i enhver kontrakt omhandlende infrastrukturprosjekter innenfor prosjektets rammeverk.	Pisgat Ze'ev, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 73
Mizrahi Tefahot Bank	144 STK.	AA med Guy & Doron Levi (Israel) som vant anbudet til prosjektet i desember 2015.	Prosjektrrettigheter; rettigheter til prosjektets bankkontoer; rettighetene til å motta finansiering fra huskjøpere og leietakere; selskapets rettigheter til å motta fond fra forsikringen på eiendommen.	Ramat Shlomo, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 76
Mizrahi Tefahot Bank	94 STK.	AA med Kotler Adika Bulding Company (Israel) som var anbudet til prosjektet i desember 2015.	Prosjektrrettigheter; rettighetene til å motta finansiering fra israelske skattemyndigheter, fra huskjøpere og leietakere.	Ramat Shlomo, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 76-77
Mizrahi Tefahot Bank	59 STK.	AA med selskapet som vant anbudet til prosjektene «Bustan Hadagan» og «In Givar Haramt» i		Efrat	Human Rights Watch (2018) s. 15-16
Mizrahi Tefahot Bank	251 STK.	AA med selskapet som vant anbudet til prosjektet «Ahdut Elkana» og «Mishkanot Elkana»		Elkana	Human Rights Watch (2018) s. 15-16
Mizrahi Tefahot Bank	98 STK.	AA med Z.F. Building (Israel) som vant anbudet til prosjektet «Nofei Kramim» i		Kiryat Arba	Human Rights Watch (2018) s. 16
Mizrahi Tefahot Bank	203 STK.	AA med selskapet som vant anbudet til prosjektet i «Tzemah Hatzalaf» og «Ma'aleh Hadar»		Ma'ale Adumin	Human Rights Watch (2018) s. 16
Total	= 3340 STK	= 49 prosjekter		= 12 ulike bosettinger	

2.3 Bankfilialer i bosettingene

Bankene har åpnet bankfilialer i bosettingene som tilbyr finansielle tjenester til bosettere, selskaper og bosettingsmyndigheter. Vi har funnet dokumentasjon som tilsier at bankene har eller har hatt minst 35 bankfilier i minst 15 ulike bosettinger.⁸⁷

Bankfilialene er en del av tjenestetilbudet og infrastrukturen som tilrettelegger for den fortsatte utviklingen av bosettingene.⁸⁸ Dette bidrar til å gjøre bosettingene til attraktive tilflytningssteder for nye bosettere hvilket kan kobles direkte til Israels ulovlige befolkningsoverføring til bosettingene. Videre styrker filialene Israels tilstedeværelse på okkupert territorium.

Filialene innebærer at bankens innretninger og personell er fysisk tilstede i bosettingene og at bankene har eiendomsrett der.⁸⁹ Gjennom porteføljeeierskapet i bankene får også SPU eierinteresser på okkupert territorium. Det er folkerettsstridig å bygge fysiske innretninger på okkupert land⁹⁰ og filialene kan dermed utgjøre selvstendige brudd på humanitærretten.⁹¹

Bankenes fysiske tilstedeværelse og eiendomsrett innebærer også at de

må betale skatt til lokale og regionale myndighetsorganer i bosettingene.⁹² Bankene deltar på denne måten direkte i bosettingsøkonomien.

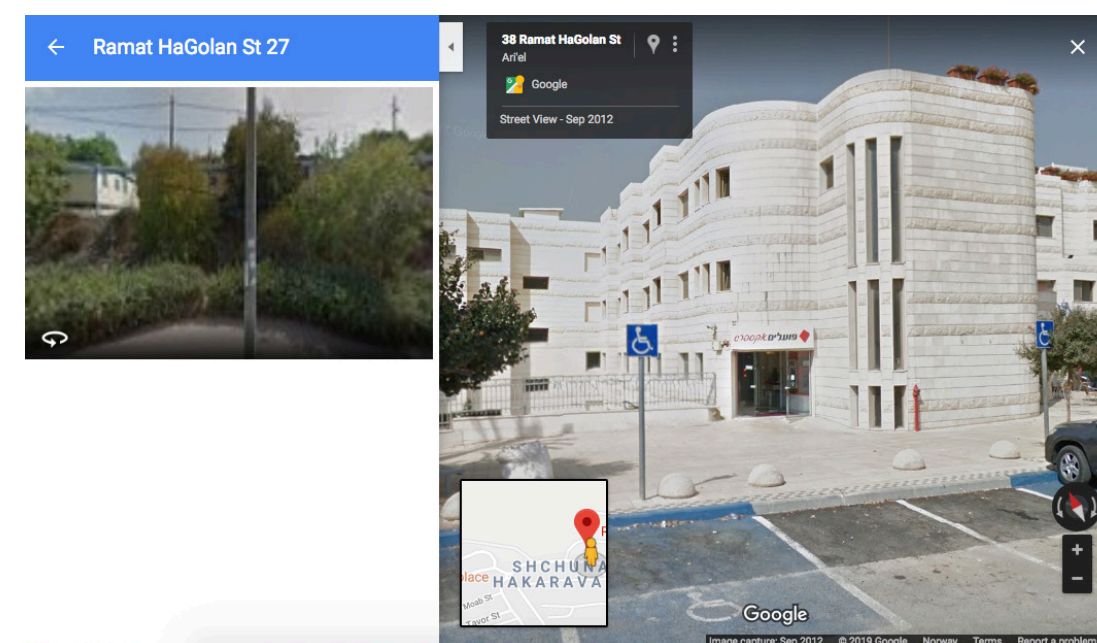
Den palestinske lokalbefolkningens tilgang til bankfilialene er umuliggjort som konsekvens av adgangsforbudet for palestinere i bosettingene. På denne måten blir bankene delaktige i den strukturelle diskrimineringen av den palestinske lokalbefolkningen.

Gjennom filialene profitterer bankene på finansielle tjenester til bosettere, selskaper, israelsk militære og bosettingsmyndigheter. Bankfilialenes plassering er ofte i større bosettinger eller regionale knutepunkt der det er flest potensielle kunder hvilket samsvarer med at profittensyn driver bankenes tilstedeværelse.⁹³ Bankens tilstedeværelse kan forventes å strekke seg fremover i tid både fordi utviklingslånene de gir til selskaper og bosettingsmyndigheter ofte har lang varighet og fordi de

fysiske innretningene har en permanent karakter.⁹⁴

Israelsk lov pålegger ikke bankene å åpne filialer i bosettinger.⁹⁵ Imidlertid har det israelske militæret fastsatt at israelsk banklovgivning gjør seg gjeldende for banker som velger å åpne filialer i bosettinger på Vestbredden.⁹⁶ Den internasjonale humanitærretten stiller krav om at en okkupantmakt skal respektere lovene på det okkuperte området, med mindre særlige sikkerhetshensyn eller hensyn til sivilbefolkningen gjør seg gjeldende. Israels nasjonale banklovgivning har blitt pålagt okkuperte områder til tjenesteyting til ulovlige bosettere, som om områdene var underlagt israelsk suverenitet, hvilket er i strid med internasjonal humanitærrett.

Tabellen under er en sammenstilling som viser hvor de aktuelle bankene har eller har hatt bankfilialer i folkerettsstridige israelske bosettinger.

Bilde: Hapoalim Bank's bankfilial i bosettingen Ariel (Google maps, 2019)

87. Se tabell 3 nedenfor.

88. Who Profits, Financing the Israeli Occupation s. 4

89. Ibid., s. 7.

90. IV Hauge Convention (18 October 1907), art. 53 og 55.

91. særlig i Øst-Jerusalem. Financing Land Grab: The Direct Involvement of Israeli Banks in the Israeli Settlement Enterprise, oktober 2017, Tilgjengelig på: https://whoprofits.org/wp-content/uploads/2018/06/old/financing_land_grab_web.pdf (Tilgang 19.12.2018), s. 83

92. Financing the Israeli Occupation s. 7

93. Human Rights Watch, Bankrolling Abuse s. 35

94. Ibid., s. 4 og 32.

95. Israeli Law and Banking in West Bank Settlement, s. 4.

96. Ibid.

Tabell 2

Bankens navn	Bosetting/område	Antall filialer	Kilder (Se vedlegg 1)
Bank Hapoalim	Golanhøydene	1	Who Profits (2010) s. 23; Who Profits (2013) s. 6; Norsk Folkehjelp og Fagforbundet (2016) s. 61
Bank Hapoalim	Ariel	1	Who Profits (2013) s. 6; Who Profits (2017) s. 84; Human Rights Watch (2018) s. 29; International Federation for Human Rights (2017) s. 17
Bank Hapoalim	Beitar Illit	1	Who Profits (2013) s. 6; Who Profits (2017) s. 84; Human Rights Watch (2018) s. 29; International Federation for Human Rights (2017) s. 17
Bank Hapoalim	Modi'in Illit	1	Who Profits (2013) s. 6; International Federation for Human Rights (2017) s. 17
Bank Hapoalim	Ma'ale Adumim	1	Who Profits (2013) s. 6; Who Profits (2017) s. 84; Human Rights Watch (2018) s. 29; International Federation for Human Rights (2017) s. 17
Bank Hapoalim	Pisgat Ze'ev, Øst-Jerusalem	1	Who Profits (2013) s. 6; Who Profits (2017) s. 84
Bank Hapoalim	Gilo, Øst-Jerusalem	1	Who Profits (2017) s. 84; International Federation for Human Rights (2017) s. 17
Bank Hapoalim	Ramot, Øst-Jerusalem	1	Who Profits (2017) s. 84; International Federation for Human Rights (2017) s. 17
Bank Hapoalim	Ramat Eshkol, Øst-Jerusalem	1	Who Profits (2017) s. 84
Bank Hapoalim	French Hill, Øst-Jerusalem	1	Who Profits (2017) s. 84
Bank Leumi	Ma'ale Adumim	1	Who Profits (2010) s. 23; Who Profits (2013) s. 8; Who Profits (2017) s. 84; Human Rights Watch (2018) s. 29
Bank Leumi	Oranit	1	Who Profits (2010) s. 23; Who Profits (2013) s. 8
Bank Leumi	Kiryat Arba	1	Who Profits (2010) s. 23; Who Profits (2013) s. 8; Who Profits (2017) s. 84; Human Rights Watch (2018) s. 29
Bank Leumi	Pisgat Ze'ev, Øst-Jerusalem	1	Who Profits (2010) s. 23; Who Profits (2013) s. 8
Bank Leumi	Gilo, Øst-Jerusalem	1	Who Profits (2010) s. 23; Who Profits (2013) s. 8; Who Profits (2017) s. 84
Bank Leumi	Ramat Eshkol, Øst-Jerusalem	1	Who Profits (2010) s. 23; Who Profits (2017) s. 84
Bank Leumi	Katzrin, Golanhøydene	1	Who Profits (2013) s. 8
Bank Leumi	Modi'in Illit	1	Who Profits (2017) s. 84; Human Rights Watch (2018) s. 29
Bank Leumi	Ramot	1	Who Profits (2013) s. 8; Who Profits (2017) s. 84
Israel Discount Bank	Ma'ale Adumim	1	Who Profits (2010) s. 23; Who Profits (2013) s. 11; Who Profits (2017) s. 84; Human Rights Watch (2018) s. 29

Bankens navn	Bosetting/område	Antall filialer	Kilder (Se vedlegg 1)
Israel Discount Bank	Ramat Eshkol, Øst-Jerusalem	1	Who Profits (2010) s. 23; Who Profits (2017) s. 84
Mercantile Discount Bank som er datterselskapet til Israel Discount Bank (100%)	Beitar Illit	1	Who Profits (2010) s. 23; Who Profits (2013) s. 11; Human Rights Watch (2018) s. 29
Mercantile Discount Bank som er datterselskapet til Israel Discount Bank (100%)	Ramot, Øst-Jerusalem	1	Who Profits (2017) s. 84
PAGI Bank, som er datterselskapet til First International Bank of Israel (100)	Modi'in Illit	2	Who Profits (2010) s. 23; Who Profits (2013) s. 12; Human Rights Watch (2018) s. 30; Norsk Folkehjelp (2016) s. 61; Who Profits (2017) s. 84
PAGI Bank, datterselskap av First International Bank of Israel (100%)	Beitar Illit	2	Who Profits (2010) s. 23; Who Profits (2013) s. 12; Human Rights Watch (2018) s. 30; Norsk Folkehjelp (2016) s. 61; Who Profits (2017) s. 84
PAGI Bank, datterselskap av First International Bank of Israel (100%)	Ramot, Øst-Jerusalem	1	Who Profits (2017) s. 84
Bank Otsar Ha-Hayal, datterselskap av First International Bank of Israel (78%)	Ariel	1	Who Profits (2010) s. 23; Human Rights Watch (2018) s. 30; Norsk Folkehjelp (2016) s. 61
Mizrahi Tefahot Bank	Karnei Shormon	1	Who Profits (2010) s. 23; Who Profits (2013) s. 10; Who Profits (2017) s. 84; Human Rights Watch (2018) s. 29
Mizrahi Tefahot Bank	Alon Shvur	1	Who Profits (2010) s. 23; Who Profits (2013) s. 10; Who Profits (2017) s. 84; Human Rights Watch (2018) s. 29
Mizrahi Tefahot Bank	Kedumin	1	Who Profits (2010) s. 23
Mizrahi Tefahot Bank	Ramat Eshkol, Øst-Jerusalem	1	Who Profits (2010) s. 23; Who Profits (2013) s. 10; Who Profits (2017) s. 84
Bank Yahav, datterselskap av Mizrahi Tefahot Bank (50%)	Ma'ale Adumin, Øst-Jerusalem	1	Who Profits (2013) s. 10; Human Rights Watch (2018) s. 29; Norsk Folkehjelp og Fagforbundet (2016) s. 61
Bank Yahav, datterselskap av Mizrahi Tefahot Bank (50%)	Pisgat Ze'ev, Øst-Jerusalem	1	Who Profits (2013) s. 10
Total	= 15 ulike bosettinger	= 35 bankfilialer	

Tabell 3

2.4 Lån og finansielle tjenester til bosettingsmyndigheter

Bankene gir lån og andre finansielle tjenester til de regionale og lokale myndighetene i bosettingene på Vestbredden og Golanhøydene (bosettingsmyndigheter).⁹⁷ Bosettingsmyndighetene er helt sentrale aktører i Israels anneksonsprosjekt.

De palestinske landområdene som blir beslaglagt blir underlagt lokale- og regionale bosettingsmyndigheters jurisdiksjon som planlegger bruken av områdene.⁹⁸ De regionale myndighetsorganene er utelukkende sammensatt av bosettere og israelsk militære og organene kontrollerer store deler av de okkuperte områdene på Vestbredden.⁹⁹ For eksempel kontrollerer Jordan Valley Regional Council og Megilot Regional Council mer enn 86 prosent av Jordandalen.¹⁰⁰ Det er de regionale bosettingsmyndighetene som fatter avgjørelsene om å ekspropriere og fordrive palestinske lokalbefolkninger fra sine hjem, eiendommer og landområder med formål om å innlemme områdene i bosettinger.¹⁰¹ De lokale og regionale bosettingsmyndighetene utvikler offentlige velferdstjenester, industrisoner, vann- og avløpssystemer, utdanningsinstitusjoner og infrastruktur i og mellom bosettingene. Dette bidrar til å gjøre bosettingene til attraktive tilflyttingssteder for nye israelske bosettere og bidrar til folkerettsstridig befolkningsoverføring til et okkupert område, ulovlig fordrivelse av den palestinske sivilbefolkningen og omfattende ressurstyveri.

Bankene gir lån til bosettingsmyndighetene som bidrar til finansiering av sentrale myndighetsoppgaver med formål om å utvikle, opprettholde og ekspandere bosettingene.¹⁰² Bankene administrer også bosettingsmyndighetenes bankkontoer, fondsstyringstjenester og finansielle transaksjoner fra israelske myndigheter, selskaper og privatpersoner.¹⁰³ Denne rapporten har funnet dokumentasjon på at bankene har gitt minst 40 lån og/eller andre finansielle tjenester til minst 11 lokale- og 8 regionale bosettingsmyndigheter som representerer rundt 135 bosettinger i okkuperte palestinske områder.¹⁰⁴

Uavhengig av hva landområdene blir bestemt brukt til av bosettingsmyndighetene, om det er til byutvikling, rekreasjonsområder eller bufferzoner rundt bosettingene, vil den palestinske lokalbefolkningen ha svært begrenset, om noen, adgang til områdene.¹⁰⁵ Dette innskrenker palestinerne bevegelsesfrihet og utgjør ulovlig diskriminering. Bygningene og tjenestene som bankene finansierer er utelukkende tilgjengelig for israelske bosettere og militære. Også dette utgjør folkerettsstridig diskriminering av den palestinske lokalbefolkningen.

Bosettingsmyndighetene er *avhengig* av inntektene banklånene gir dem for å kunne finansiere irregulære budsjetter og utvikling av infrastruktur, fasiliteter og offentlige tjenester til innbyggerne i bosettingene, samt lønnskostnader til ansatte.¹⁰⁶ Bankene på sin side er ikke pålagt å gi lån til bosettingsmyndigheter under israelsk lov.¹⁰⁷ Israelske myndigheter tilbyr imidlertid økt sikkerhet

for banklånene til bosettingsmyndigheter gjennom subsidier.¹⁰⁸ Det israelske innenriksdepartementet har også vært garantist for lån til bosettingsmyndigheter, hvilket gir økt sikkerhet til bankene.¹⁰⁹ Dette bidrar til å gjøre slike lån attraktivt forretningsvirksomhet for bankene, noe som demonstreres med at bankene konkurrerer om å gi lån til bosettingsmyndighetene.¹¹⁰ I 2012-2013 var israelske subsidier til lokale bosettingsmyndigheter på Vestbredden tre ganger større enn til myndighetsorganer i Israel.¹¹¹ Dette skaper direkte finansielle bånd mellom bankene og okkupasjonsmakten. Bankene profitterer på denne måten på at bosettingsmyndighetenes ulovlige aktiviteter opprettholdes og øker i omfang.

Bankene tilbyr lån som spenner fra 2 til 99 år.¹¹² Bankene tar ofte sikkerhet i bosettingsmyndighetenes inntekter, som for eksempel fremtidige skatteinntekter.¹¹³ For at bosettingsmyndighetene skal kunne betjene lånene er de avhengige av at den israelske okkupasjonsmakten vedvarer. Bankene har således økonomiske interesser i at den ulovlige situasjonen opprettholdes. Bankenes langvarige finansielle forbindelser til bosettingsmyndigheter gjør dem til *investorer* i bosettingenes utvikling og vekst.¹¹⁴

Tabellen nedenfor viser en sammenstilling av dokumenterte finansielle tjenester de aktuelle bankene har gitt til lokale og regionale bosettingsmyndigheter, samt hvor mange bosettinger som er underlagt det aktuelle myndighetsorganets jurisdiksjon.

	Bankens navn	Tjeneste (årstall)	Bosettingsmyndighet	Bosetting(er) omfattet	Kilder (Se vedlegg 1)
	Bank Hapoalim	Lån (2010)	Giv'at Ze'ev Local Council	Giv'at Ze'ev	Who Profits (2010) s. 17
	Bank Hapoalim	Lån (2009)	Megilot Dead Sea Regional Council	Omfatter 6 israelske bosettinger	Who Profits (2010) s. 17
	Bank Hapoalim	Lån til rehabilitering og vedlikehold av vann- og avløpssystemer	Har Adar Local Council	Har Adar, Golanhøydene	Who Profits (2013) s. 6
	Bank Hapoalim	Administrerer fondene til selskapene Clal Finans og Jerusalem Equity Portfolio, eid av bosettingsmyndigheten	Efrat Local Council	Efrat	Who Profits (2013) s. 6; Norsk Folkehjelp og Fagforbundet (2016) s. 61
	Bank Hapoalim	Administrerer bankkonto	Katzrin Local Council	Katzrin, Golanhøydene	Who Profits (2013) s. 6
	Bank Hapoalim	Lån til utvikling, 15-åring (2016)	Megilot Dead Sea Regional Council	Omfatter 6 israelske bosettinger	Who Profits (2017) s. 79
	Bank Hapoalim	Lån (2015)	Mateh Binyamin Regional Council	Omfatter 34 ulovlige israelske bosettinger	Who Profits (2017) s. 79
	Bank Hapoalim	Lån til utvikling, 10-åring (2014)	Megilot Dead Sea Regional Council	Omfatter 6 israelske bosettinger	Who Profits (2017) s. 79; Human Rights Watch (2018) s. 32
	Bank Hapoalim	Lån til avløpsprosjekter; bankkonto (2015)	Shomron Regional Council	Omfatter 35 israelske bosettinger	Who Profits (2017) s. 80
	Bank Hapoalim	Bankkonto og kreditt (2015)	Mateh Binyamin Regional Council	Omfatter 34 ulovlige israelske bosettinger	Who Profits (2017) s. 80
	Bank Hapoalim	Bankkonto; administrerer investeringer (2015)	Mateh Binyamin Regional Council	Omfatter 34 ulovlige israelske bosettinger	Who Profits (2017) s. 80
	Bank Hapoalim	Bankkonto (2015)	Eftat Local Council	Efrat	Who Profits (2017) s. 80
	Bank Hapoalim	Bankkonto (2014)	Megilot Dead Sea Regional Council	Omfatter 6 israelske bosettinger	Who Profits (2017) s. 80
	Bank Hapoalim	Administrerer bankkonto	Golan Regional Council	Har Adar og Katrin	Norsk Folkehjelp og Fagforbundet (2016) s. 61
	Bank Leumi	Lån (2008)	Har Hevron Regional Council	Omfatter 15 ulovlige israelske bosettinger	Who Profits (2010) s. 17
	Bank Leumi	Lån (2009)	Ma'aleh Adumin Local Council	Ma'aleh Adumin	Who Profits (2010) s. 17
	Bank Leumi	Administrerer fondene til selskapene Clal Finans og Jerusalem Equity Portfolio som eies av bosettingsmyndigheten	Efrat Local Council	Efrat	Who Profits (2013) s. 6-7; Norsk Folkehjelp og Fagforbundet (2016) s. 61

97. Who Profits, Financing the Israeli Occupation s. 4

98. Amnesty International, Think Twice s. 15.

99. Ibid., s. 8.

100. Norsk Folkehjelp og Fagforbundet, Dangerous Liaisons II, s. 23.

101. Amnesty International, Think Twice s. 8.

102. Who Profits, Financing the Israeli Occupation s. 4; Human Rights Watch, Bankrolling Abuse s. 30-31

103. Who Profits, Financing the Israeli Occupation s. 4

104. Se Tabell 4 under.

105. UN Human Rights Council, A/HRC/22/63 para. 63-64

106. Who Profits, Financing the Israeli Occupation s. 4; Human Rights Watch, Bankrolling Abuse s. 30-31; Who Profits, Financing Land Grab s. 78

107. Human Rights Watch, Israeli Law and Banking in West Bank Settlement, s. 6.

108. Bankrolling Abuse s. 30-31

109. Ibid., s. 30.

110. Ibid., s. 35.

111. Who Profits, Financing Land Grab s. 17.

112. Financing the Israeli Occupation s. 17

113. Ibid.; Financing Land Grab s. 78.

114. Financing Land Grab s. 78.

	Bankens navn	Tjeneste (årstall)	Bosettingsmyndighet	Bosetting(er) omfattet	Kilder (Se vedlegg 1)
	Bank Leumi	Konsultasjon ved investeringer	Ma'aleh Adumin Local Council	Ma'aleh Adumin	Who Profits (2013) s. 6-7; Norsk Folkehjelo og Fagforbundet (2016) s. 61
	Bank Leumi	Sparekonto for bosettingens eiendomsskatt	Kiryat Arva Local Council	Kiryat Arva	Who Profits (2013) s. 6-7; Norsk Folkehjelo og Fagforbundet (2016) s. 61
	Bank Leumi	Lån (2016)	Gush Etzion Regional Council	Karmeit Tzur og Kedar	Who Profits (2017) s. 79; Human Rights Watch (2018) s. 32
	Bank Leumi	Lån til avløpsprosjekt (2015)	Mateh Binyamin Regional Council	Omfatter 34 ulovlige israelske bosettinger	Who Profits (2017) s. 79; Human Rights Watch (2018) s. 32
	Bank Leumi	Bankkonto for investeringer (2013)	Mateh Binyamin Regional Council	Omfatter 34 ulovlige israelske bosettinger	Who Profits (2017) s. 79
	Bank Leumi	Bankkonto for å administrere lønnsutbetalinger til ansatte i myndigheten (2015)	Efrat Local Council	Efrat	Who Profits (2017) s. 79
	Bank Leumi	Lån til avløpsprosjekt (2015)	Har Hevron Hills Regional Council	Omfatter 15 ulovlige israelske bosettinger	Human Rights Watch (2018) s. 32
	Bank Leumi	Bankkonto	Menashe Local Council	Menashe	Norsk Folkehjelo og Fagforbundet (2016) s. 61
	Israel Discount Bank	Lån (2009)	Ma'ale Adumin Local Council	Ma'ale Adumin	Who Profits (2010) s. 17
	Israel Discount Bank	Lån (2010) gjennom datterselskapet Mercantile Discount Bank (100%)	Givat Ze'ev Local Council	Givat Ze'ev	Who Profits (2010) s. 17
	Israel Discount Bank	Lån (2016)	Gush Etzion Regional Council	Karmeit Tzur og Kedar	Who Profits (2017) s. 80; Human Rights Watch (2018) s. 31-32
	Israel Discount Bank	Lån til utvikling, 10-årig (2015)	Gush Etzion Regional Council	Karmeit Tzur og Kedar	Who Profits (2017) s. 80; Human Rights Watch (2018) s. 31-32
	Israel Discount Bank	Lån (2014)	Gush Etzion Regional Council	Karmeit Tzur og Kedar	Who Profits (2017) s. 80; Human Rights Watch (2018) s. 31-32
	First International Bank of Israel	Lån (2010)	Emmanuel Local Council	Emmanuel	Who Profits (2010) s. 17
	First International Bank of Israel	Lån (2010)	Kedumin Local Council	Kedumin	Who Profits (2010) s. 17

	Bankens navn	Tjeneste (årstall)	Bosettingsmyndighet	Bosetting(er) omfattet	Kilder (Se vedlegg 1)
	Masad Bank, datterselskap av First International Bank of Israel (51%)	Administerer utdanningsfond	Efrat local Council	Efrat	Who Profits (2013) s. 12; Norsk Folkehjelo og Fagforbundet (2016) s. 61
	First International Bank of Israel	Lån (2014)	Alfei Menashe Local Council	Alfei Menashe	Human Rights Watch (2018) s. 33
	First International Bank of Israel	Lånegarantist (2012)	Kedumin Local Council	Kedumin	Human Rights Watch (2018) s. 33
	Mizrahi Tefahot Bank	Lån; bankkonto (banken tok sikkerhet i bosettingens inntekter og eiendomsskatt) (2010)	Karnei Shomron Local Council	Karnei Shomron	Who Profits (2010) s. 17; Norsk Folkehjelo og Fagforbundet (2016) s. 61
	Mizrahi Tefahot Bank	Lån (2010)	Golan Regional Council	Omfatter 32 ulovlige israelske bosettinger	Who Profits (2010) s. 17
	Mizrahi Tefahot Bank	Administerer bankkontoen som betaler utgifter til utvikling og utdanning	Gush Etzion Regional Council	Karmeit Tzur og Kedar	Who Profits (2013) s. 9; Norsk Folkehjelo og Fagforbundet (2016) s. 61
	Mizrahi Tefahot Bank	To bankkontor til velferdsutvikling og ikke-ordinære budsjettfond	Efrat Local Council	Efrat	Who Profits (2013) s. 9; Norsk Folkehjelo og Fagforbundet (2016) s. 61
	Mizrahi Tefahot Bank	Lån (2015)	Har Hevron Regional Council	Omfatter 15 ulovlige israelske bosettinger	Who Profits (2017) s. 81
	Mizrahi Tefahot Bank	Bankgaranti der banken tok sikkerhet i myndighetenes fremtidige inntekt (2012)	Kedumin Local Council	Kedumin	Who Profits (2017) s. 81; Norsk Folkehjelo og Fagforbundet (2016) s. 61
	Mizrahi Tefahot Bank	Bankkonto for offentlige prosjekter (2016)	Har Hevron Regional Council	Omfatter 15 ulovlige israelske bosettinger	Who Profits (2017) s. 81
	Mizrahi Tefahot Bank	Bankkonto (2015)	Jordan Valley Regional Council		Who Profits (2017) s. 81
	Mizrahi Tefahot Bank	Lån (2015)	Har Hevron Regional Council	Omfatter 15 ulovlige israelske bosettinger	Human Rights Watch (2018) s. 33
	Mizrahi Tefahot Bank	Lån (2014)	Alfei Menashe Local Council	Alfei Menashe	Human Rights Watch (2018) s. 33
	Total	= 25 lån = 22 finansielle tjenester	= 8 ulike regionale råd = 11 ulike lokale råd	= 135 ulike bosettinger potensielt berørt	

2.5 Lån og finansielle tjenester til selskaper som opererer i bosettingene

Bankene tilbyr lån og andre finansielle tjenester til selskaper som opererer i de industrielle sonene i bosettingene. Disse selskapene bygger ut veier, telenettverk, vann- og avløpssystemer og kjøpesentre. Dette inkluderer selskaper som bidrar til den militære okkupasjonen gjennom bygging, drift av eller tjenesteleveranser til separasjonsbarrieren og militære kontrollposter. Bankene gir også lån og finansielle tjenester til landbruks- og eksportnæringen i bosettingene som er i sterk vekst. Bankene bidrar på denne måten til økonomisk vekst og utvikling i bosettingene. Eiendommen til selskapene i bosettingene og selskapenes prosjekter er ofte stilt som sikkerhet for banklånene.¹¹⁵ Dette gir bankene eierskap i bosettingene dersom selskapene går konkurs. Denne rapporten har samlet dokumentasjon som viser at bankene har gitt lån og/eller andre finansielle tjenester til selskaper i minst 20 ulike prosjekter i og rundt mer enn 13 ulike bosettinger.

Bankene finansierer flere store infrastrukturprosjekter, som veier, motorveier og jernbane. Disse har som formål å knytte bosettingene til hverandre, Jerusalem og Israel, for å forenkle transport og ferdsel for bosettere, militære og næringsliv. Den palestinske befolkningen kan ikke bruke denne infrastrukturen. Lån til selskaper som yter tjenester til israelske bosettere, men diskriminerer mot palestinere, utgjør brudd på humanitærretten.

Bankene gir lån og finansielle tjenester til selskaper som utnytter og profitterer på tilgangen til den palestinske lokalbefolkningens land og naturressurser. Tilgangen til for eksempel ferskvann og fornybar energi har blitt helt eller betydelig avskåret for den palestinske lokalbefolkningen.¹¹⁶ Mangel på tilgang til rent drikkevann er i strid med den grunnleggende retten til liv, bolig og helse. Landbruksnæringen i bosettingene dyrker blant annet oliven, druer, dadler, avokado, blomster, meloner, citrusfrukt, tomater, agurk, paprika og kirsebær som eksporteres internasjonalt fra

Bilde: ryanrodrickbeiler.com. MAALE ADUMIM, OKKUPERT PALESTINSK OMRRÅDE: Israelsk kjøpesenter i bosettingen Maale Adumin (8. juni 2014).

Israel og uten at fortjenesten kommer den palestinske lokalbefolkningen til gode.¹¹⁷ Humanitærretten krever at forvaltningen av naturressurser på okkupert område gjøres i samråd med og til fordel for lokalbefolkningen. Landbruksnæringen i bosettingene er klart i strid med dette. Å bli fordrevet og avskåret fra landbruksområder

og grunnleggende naturressurser er i stor grad ensbetydende med å bli fratatt livsgrunnlaget. Den palestinske landbrukssektoren, som regnes som hjørnesteinen for den økonomisk utvikling i Palestina, undergraves på alle kanter når den palestinske befolkningen blir fratatt landbruksområder, vannressurser og tilgangen til markeder.

I 52 år har landbruksnæringens bidrag til bruttonasjonalproduktet vært fallende.¹¹⁸ Samtidig har Israel utviklet landbruks- og industrisektoren intensivt de siste 20 årene og hatt kraftig økning i eksport av landbruksprodukter (frukt og grønnsaker som primært selges til EU og USA).

Bankenes forretningsforbindelser til selskaper i bosettingene gjør at de bidrar til og profitterer på å styrke, legitimere og ekspandere Israels okkupasjon ved å levere tjenester som tilrettelegger for økonomisk vekst og mer forretningsaktivitet.

Tabellen nedenfor viser en sammenstilling av dokumenterte finansielle tjenester de aktuelle bankene har gitt til selskaper som opererer i bosettinger og hvilke aktiviteter selskapene foretar.

115. Financing the Israeli Occupation s. 5

116. Amnesty International, Think Twice s. 16

117. Ibid., s. 17.

118. UN Human Rights Council, A/HRC/22/63 para. 2

Tabell 4

Bankens navn	Finansiell tjeneste	Kunde/selskap	Kundens/selskapets aktivitet	Bosetting/område	Kilde (Se vedlegg 1)
Bank Hapoalim	Lån	Top Greenhouses	Produserer drivhus	Ariel West	Who Profits (2010) s. 25-26
Bank Hapoalim	Lån og tilleggs lån (2009)	CityPass	Bygger ut Jerusalem Light Rail som knytter sammen bosettingene rundt Jerusalem med sentrum	Øst-Jerusalem og Jerusalem	Who Profits (2010) s. 25-26; Who Profits (2013) s. 5; Norsk Folkehjelp og Fagforbundet (2016) s. 61
Bank Hapoalim	Lån	Shikun & Biuni	Bygger bosettinger og infrastruktur i bosettinger	Område C, Vestbredden	Fair Finance France (2017) s. 18; Norsk Folkehjelp & Fagforbundet (2016) s. 61
Bank Hapoalim	Partnerskap i prosjekt og kredittgiver (2015)	Bardarian Brothers	Utvikler bosetting og bygger infrastruktur i bosetting	Beitar Illit, Hill C Territorie D.	Who Profits (2017) s. 34; Danwatch (2017) kap. 1.; Who Profits (2018) s. 5
Bank Hapoalim	Partnerskap i prosjekt	Einay Ahets	Bygger infrastruktur for vannforsyning i bosetting	Alfei Menashe	Who Profits (2018) s. 4-5
Bank Hapoalim	Partnerskap i prosjekt	Einay Ahets	Vedlikeholdsarbeid infrastruktur	Område C, Vestbredden	Who Profits (2018) s. 5
Bank Hapoalim	Partnerskap i prosjekt	Ammon Rahamim	Infrastrukturprosjekt	Mehola og Beka'ot, Jordandalen	Who Profits (2018) s. 5
Bank Leumi	Lån	Top Greenhouses (Israel)	Produserer drivhus	Ariel West	Who Profits (2010) s. 25-26
Bank Leumi	Lån	Eastern Lines (Israel)	Logistikk og transport av landbruksprodukter produsert på okkupert jord og i bosettinger	Område C, Vestbredden	Who Profits (2010) s. 25-26
Bank Leumi	Lån og tilleggs lån (2009)	CityPass	Bygger ut Jerusalem Light Rail som knytter sammen bosettingene rundt Jerusalem med sentrum	Øst-Jerusalem og Jerusalem	Who Profits (2010) s. 25-26; Who Profits (2013) s. 5; Norsk Folkehjelp og Fagforbundet (2016) s. 61
Bank Leumi	Lån med sikkerhet i selskapets rettigheter i prosjektet (2013)	Bardarian Brothers (israel)	Prosjekt som omfattet veiarbeid, utvikling og infrastruktur	Givat Ze'ev	Who Profits (2017) s. 46; Who Profits (2018) s. 5
Bank Leumi	Partner i prosjekt (2013)	Bardarian Brothers (Israel)	Infrastrukturprosjekt	Har Homa, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 64
Bank Leumi	Lån med sikkerhet i selskapets rettigheter i prosjektet (2013)	Bardarian Brothers (Israel)	Vei- og infrastrukturprosjekt	Neve Ya'akov, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 66; Who Profits (2018) s. 4
Israel Discount Bank	Lån	Top Greenhouses (Israel)	Produserer drivhus	Ariel West	Who Profits (2010) s. 25
Discount Investments Corporation, datterselskap av Israel Discount Bank Group (70%)	Bankens datterselskap er største aksjeholder (45%)	Cellcom (Israel)	Telekommunikasjonstjenester i besetting (2011)	Modi'in	Fair Finance France (2017) s. 20

Bankens navn	Finansiell tjeneste	Kunde/selskap	Kundens/selskapets aktivitet	Bosetting/område	Kilde (Se vedlegg 1)
Discount Investments Corporation, datterselskap av Israel Discount Bank Group (70%)	Bankens datterselskap er største aksjeholder (45%)	Cellcom (Israel)	Telekommunikasjonstjenester i besetting (2011)	Beitar Illit	Fair Finance France (2017) s. 20
Israel Discount Bank	Lån med sikkerhet i eiendom selskapet leier i bosettingen gjennom datterselskapet Mercantile Discount Bank (100%)	Abadi Bakery (Israel)	Bakeri i industrisone	Atarot	Who Profits (2010) s. 25
Bank Otsar Ha-Hayal, datterselskap av First International Bank of Israel (78%)	Lån	Eastern Lines (Israel)	Logistikk og transport av landbruksprodukter produsert på okkupert jord og i bosettinger	Område C, Vestbredden	Who Profits (2010) s. 26
First International Bank of Israel	Partnerskap i prosjekt (2017)	Shapir Civil and Marine Engineering (Israel)	Utbygging av infrastruktur mellom bosettinger i Jerusalem, Highway50/Begin Highway	Gilo, Øst-Jerusalem	Who Profits (2017) s. 59-60; Who Profits (2018) s. 3
First International Bank of Israel	Partnerskap i prosjekt (2017) med sikkerhet i selskapets prosjekttrettigheter	Shoham Engineering and Development (Israel)	Asfaltering og vedlikehold av veier mellom bosettinger	Wadi al-Joz, Øst-Jerusalem	Who Profits (2018) s. 3
Mizrahi Tefahot Bank	Partnerskap i prosjekt (2017)	Kotler Adika Building Company (israel)	Road 21: Utbygging av infrastruktur	Ramat Shlomo, Øst-Jerusalem	Who Profits (2018) s. 3-4
Mizrahi Tefahot Bank	Lån	Top Greenhouses	Produserer drivhus	Ariel West	Who Profits (2010) s. 25
Mizrahi Tefahot Bank	Lån med sikkerhet i eiendom selskapet leier i bosettingen	Abadi Bakery	Bakeri i industrisone	Atarot	Who Profits (2010) s. 25; Human Rights Watch (2018) s. 25
Mizrahi Tefahot Bank	Samarbeid	T. H. Dimri	Markedsføring av bosettinger til israelske sikkerhetsstyrker	Område C, Vestbredden	Who Profits (2013) s. 9
Total	= 13 lån = 8 «prosjektpartnerskap»			= 13 ulike bosettinger + infrastruktur mellom bosettinger	

KAPITTEL 3. DE ETISKE RETNINGSLINJENE & BANKENES AKTIVITET

3.1 Relevant etisk verdigrunnlag og utelukkelsesmekanismen

SPU skal forvaltes i tråd med retningslinjene for observasjon og utelukkelse fra Statens pensjonsfond utland.¹¹⁹ Disse retningslinjene bygger på et synspunkt om at staten, som eier av SPU, bør ivareta den etiske forpliktelsen til å respektere grunnleggende

rettigheter hos dem som blir berørt av virksomheten til selskapene fondet invester i.¹²⁰ Verdigrunnlaget for de etiske retningslinjene baseres på etiske normer med stor oppslutning i Norge og internasjonalt, samt etiske retningslinjer forankret i internasjonale avtaler og initiativer som Norge har gitt sin tilslutning til, som FN's Global Compact, OECDs retningslinjer for multinasjonale selskaper og FN's veiledende prinsipper for næringsliv

og menneskerettigheter.¹²¹ Det etiske verdigrunnlaget fremmes gjennom bruk av virkemidler som eierskapsutøvelse, observasjon og desinvestering (uttrekk) fra investeringsobjektene.

Terskelen for å utelukke selskaper fra SPU investeringsunivers er høy og begrenset til de mest alvorlige former for normbrudd. Retningslinjene fastslår at Norges Bank, etter anbefaling fra

Etikkrådet, kan utelukke selskaper fra fondet der det foreligger en *uakseptabel risiko* for at selskapet *medvirker* til eller selv er *ansvarlig* for:

- a:** Grove eller systematiske krenkelser av menneskerettighetene som for eksempel drap, tortur, frihetsberøvelse, tvangsarbeid, de verste former for barnearbeid
- b:** Alvorlige krenkelser av individers rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner
- c:** Alvorlig miljøskade
- d:** Handlinger eller unnlatelser som på et aggregert selskapsnivå i uakseptabel grad fører til utslipp av klimagasser
- e:** Grov korrupsjon
- f:** Andre særlig grove brudd på grunnleggende etiske normer

Bankenes aktiviteter vil i denne rapporten primært vurderes under adferdskriteriet b) «*alvorlige krenkelser av individers rettigheter i krig og konfliktsituasjoner*». Dette betyr imidlertid ikke at andre kriterier ikke også kan danne relevant etisk grunnlag for utelukkelse.¹²²

Det uttales i forarbeidene til SPU's etiske retningslinjer at investeringsobjekter som opererer i *konfliktområder* skal opptre på en slik måte at de ikke

blir medansvarlige for brudd på internasjonale humanitærrettslige regler som tar sikte på å beskytte sivile fra overgrep.¹²³ Det er internasjonal enighet om at brudd på humanitærrettslige regler som tar sikte på å beskytte sivile i krig og konflikt har status som *uforvikkelig sedvanerett som binder universelt*.¹²⁴ Dette innebærer at ikke bare stater, men også individer, selskaper, organisasjoner og andre aktører er forpliktet under humanitærretten når deres virksomhet har forbindelser til internasjonale konfliktområder.¹²⁵ Ettersom reglene er *uforvikkelige* må terskelen for å ta i bruk uttrekksmekanismen etter de etiske retningslinjene for SPU i tilfeller av alvorlige krenkelser av individers rettigheter i krig og konfliktsituasjoner tolkes sammenfallende med humanitærrettens standarder. Et slikt synspunkt legges også til grunn i forarbeidene som om humanitærretten uttaler at «*på dette feltet kan man derfor si at etikken og rettsreglene i stor grad er sammenfallende*».¹²⁶

Denne terskelen kan også fastslås på bakgrunn av at uttrekksmekanismen var tiltenkt å ivareta kravet til konsistens mellom norsk utenrikspolitikk og Retningslinjene, hvilket ble ansett å kreve «*som et minimum at folkerettsstridige investeringer skal unngås*».¹²⁷ Også FN's veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter (UN Guiding Principles for Business and Human Rights – UNGP) legger til grunn at humanitærrettslige standarder binder selskaper som opererer i konfliktområder.¹²⁸

Humanitærrettens regler stadfester at ikke bare hovedmenn, men også medhjelpere og overordnede kan holdes strafferettslig ansvarlig for krigsforbrytelser. Investeringer i selskaper i konfliktområder bør etter dette, og som et minimum, bli vurdert som uakseptable etter de etiske retningslinjene når investeringsobjektet risikerer å bli holdt strafferettslig ansvarlig for medvirkning til brudd på internasjonal strafferett, i dette tilfellet krigsforbrytelser.¹²⁹ Selskaper kan være involvert i internasjonale forbrytelser på mange måter. Dette inkluderer finansiering av væpnede konflikter gjennom forretningsforbindelser og delaktighet i plyndring av eiendom og naturressurser.¹³⁰ For at et selskap kan finnes skyldig i medvirkning («*aiding and abetting*») til krigsforbrytelser er det et vilkår at selskapet med full kunnskap har gitt praktisk hjelp eller oppfordring til handlingen og at hjelpen/oppfordringen har hatt betydelig innvirkning på utførelsen av forbrytelsen.¹³¹ Terskelen for uttrekk etter de etiske retningslinjene for SPU kan imidlertid være lavere enn under humanitærretten ettersom retningslinjene var tiltenkt å *utvide* grunnlaget for desinvesteringer fra det rent lovmessige.¹³² Dette tilsier at den etiske terskelen for uttrekk for lengst vil være overskredet når den strafferettslige terskelen for krigsforbrytelser er nådd. I tillegg er terskelen for uttrekk *relativ* på den måten at aktsomhetsnormen blir strengere jo mer alvorlig normbruddene er.¹³³

119. Retningslinjer for observasjon og utelukkelse fra Statens pensjonsfond utland, (Ikrafttredelse: 18.12.2014, 01.01.2015), 18 desember 2014, Fastsatt av Finansdepartementet 18. desember 2014 med hjemmel i kgl.res. 19. november 2004 nr. 4997 og lov 21. desember 2005 nr. 123 om Statens pensjonsfond § 2 annet ledd og § 7. Tilgjengelig på: <https://lovdata.no/dokument/INS/forskrift/2014-12-18-1793> (Tilgang: 09.01.2019) se §§ 2 og 3.

120. St.meld. nr. 2 (2003-2004) Revidert nasjonalbudsjett 2004. Tilrådning fra Finansdepartementet av 11. mai 2004, godkjent i statsråd samme dag. (Regjering Bondevik II), 2004, Tilgjengelig på: <https://www.regjeringen.no/contentassets/272f887782a94d6ea805d17c62f585a2/no/pdfs/stm200320040002000dddpdfs.pdf> (Tilgang: 09.01.2019) s. 52.

121. Ibid., s. 53.; Finansdepartementet, Mandat for forvaltningen av Statens pensjonsfond utland - SPU, FOR-2010-11-08-1414, Tilgjengelig på: <https://lovdata.no/dokument/INS/forskrift/2010-11-08-1414> (Tilgang: 25.02.2019) se § 2-2 (3) jf. § 1-3 (a) og (c); NOU 2003:22 Graverutvalgets innstilling, s. 19.

122. Eksempelvis er adferdskriteriene a) og f) også aktuelle verdigrunnlag for uttrekk fra de israelske bankene.

123. NOU 2003:22 Graverutvalgets innstilling, s. 97.

124. International Committee of the Red Cross, Business and International Humanitarian Law: An Introduction to the Rights and Obligations of Business Enterprises under International Humanitarian Law, 2006, Tilgjengelig på: <https://www.icrc.org/en/publication/0882-business-and-international-humanitarian-law-introduction-rights-and-obligations> (Tilgang: 22.02.2019) s. 12. (I tillegg til å ha status som internasjonal sedvanerett som binder alle stater uavhengig av ratifikasjon er Geneve-konvensjonene også ratifisert av alle verdens stater)

125. Ibid., s. 14.

126. NOU 2003:22 Graverutvalgets innstilling, Vedlegg 7, punkt 3.2.2.

127. Ibid., s. 91 (min kursiv og uthevelse).

128. Se kommentarer til prinsipp 12 om selskapers ansvar for å respektere menneskerettighetene: «in situations of armed conflict enterprises should respect the standards of international humanitarian law», OHCHR, Implementing the United Nations "Protect, Respect and Remedy" Framework, Guiding Principles on Business and Human Rights, 2011, HR/PUB/11/04. Tilgjengelig på: https://www.ohchr.org/documents/publications/GuidingprinciplesBusinesshr_eN.pdf (Tilgang: 11.01.2019) s. 14.

129. International Review of the Red Cross, Humanitarian debate: Law, policy, action. Business, violence and conflict, 2012, Volume 94, Number 887. Tilgjengelig på: www.icrc.org (Tilgang: 21.01.2019) s. 1125-1134

130. Joanna Kyriakakis, "Developments in international criminal law and the case of business involvement in international crimes," International Review of the Red Cross 94, no. 887 (2012): s. 984.

131. OHCHR, "Implementing the United Nations "Protect, Respect and Remedy" Framework (2011), kommentar til prinsipp 17

132. NOU 2003:22 Graverutvalgets innstilling, s. 164.

133. Ibid., s. 35.

3.2 Humanitærrettslige regler som tar sikte på å beskytte sivile fra overgrep

De fire Genève-konvensjonene (1949) og deres to tilleggsprotokoller (1977) er sentrale humanitærrettslige instrumenter og blir i forarbeidene til de etiske retningslinjene for SPU spesifikt omtalt som del av retningslinjenes verdigrunnlag.¹³⁴ Brudd på og medvirkning til brudd på flere av de forbudene nedfelt i den IV. Genève-konvensjonen om beskyttelse av sivile i krigstid er også kriminalisert i Roma-vedtektene til den internasjonale straffedomstolen (1988)¹³⁵ som er innført i den norske straffeloven (2005) kapittel 16.¹³⁶ Selskaper og individer kan etter dette holdes strafferettslig ansvarlig for medvirkning til krigsforbrytelser, forbrytelser mot menneskeheten og folkemord etter norsk lov, også når de er begått av utlendinger i utlandet.¹³⁷

Forbud mot angrep på sivile er humanitærrettens mest grunnleggende prinsipp. Etter reglene om universell jurisdiksjon, som gir stater utvidet myndighet til å straffeforfølge brudd på deler av humanitærretten, er alle stater forpliktet til å etterforske og tiltale spesifikke krigsforbrytelser uavhengig av hvor forbrytelsene fant sted.¹³⁸ På bakgrunn av disse reglene og fremveksten av 'corporate criminal liability' for internasjonale lovbrudd, foreligger det en økt

risiko for strafferettslig forfølgning av selskaper for medvirkning til alvorlige menneskerettighetsbrudd og krigsforbrytelser, begått av andre enn dem selv.

Selskaper risikerer også sivilrettslige erstatningssøksmål på nasjonalt nivå fra individer som har blitt utsatt for humanitærrettslige krenkelser. To av de israelske bankene omtalt i denne rapporten er i skrivende stund saksøkt for medvirkning til folkemord og andre krigsforbrytelser.

I februar 2019 konkluderte en amerikansk ankeinstans med at den hadde jurisdiksjon i et søksmål under The Alien Tort Statute (1789) der Bank Hapoalim og Bank Leumi er blant de saksøkte for medvirkning til krigsforbrytelser og folkemord i okkuperte palestinske områder.¹³⁹ Erstatningssøksmålet på flere milliarder amerikanske dollar ble fremmet av 18 palestinere og palestinske amerikanere, og et palestinsk landsbyråd som anklager bankene for å ha inngått forbund som har medvirket til folkemord og andre krigsforbrytelser på Vestbredden, Gaza og i Øst-Jerusalem gjennom å ha kanalisert millioner av dollar til israelske bosettinger. Disse pengene ble bruk til å drepe palestinere og konfiskere deres eiendommer. Blant de saksøkte er også entreprenør- og telekommunikasjonsselskaper, milliardærer og en tidligere amerikansk sikkerhetsrådgiver. SPU-samlede beholdninger i de to bankene utgjorde i 2018 mer en NOK 1,2 milliarder.

3.3 Israelske bankers aktiviteter på okkuperte palestinske områder i lys av IV. Genève-konvensjonen

FNs granskningskommisjon fant allerede i 2013 at banker som er aktive i israelske bosettinger, med full viten om situasjonen og risikoen for å bli holdt til ansvar, har direkte og indirekte bidratt til å utvikle, ekspandere og vedlikeholde bosettinger og bosettingsaktiviteter i strid med IV. Genève-konvensjonen.¹⁴⁰

De dokumenterte opplysningene sammenstilt i denne rapporten demonstrerer at de israelske bankenes helt sentral rolle i Israels folkerettsstridige okkupasjon knytter dem til brudd på flere av den IV. Genève-konvensjonens regler som tar sikte på å beskytte sivile.

IV. Genève-konvensjonen artikkel 53 setter forbud mot at en okkupasjonsmakt ødelegger løsøre eller fast eiendom som individuelt eller kollektivt tilhører privatpersoner, staten eller offentlige institusjoner, unntatt i tilfeller hvor militære operasjoner gjør slik ødeleggelse *absolutt nødvendig*.¹⁴¹ Konvensjonens artikkel 33 setter forbud mot plyndring av sivile i konfliktsituasjoner.¹⁴² Dersom selskaper tilegner seg ressurser og eiendom i et konfliktområde uten frivillig samtykke fra rettmessig eier vil dette kunne utgjøre brudd på bestemmelsen.¹⁴³

Det samme gjelder dersom en sivilbefolkning fordrives fra sine hjem og landbruksområder uten en rettfærdig rettsprosess og rimelig kompensasjon.¹⁴⁴

IV. Genève-konvensjonen artikkel 49.1 forbyr tvangsflytting av den okkuperte befolkningen fra det okkuperte området, og artikkel 49.6 forbyr okkupasjonsmakten å deportere eller flytte en del av sin egen sivilbefolkning til okkupert område.¹⁴⁵ Etter Roma-vedtektene til den internasjonale straffedomstolen artikkel 8 (2) (b) (viii) utgjør tvangsflytting og/eller befolkningsoverføring en krigsforbrytelse.¹⁴⁶ Bare dersom det er absolutt nødvendig av sikkerhetsmessige og militære årsaker kan tvangsflytting tillates på midlertidig og begrenset grunnlag etter konvensjonene.¹⁴⁷

Bankenes aktiviteter i lys av IV. Genèvekonvensjonen:

I: Bankene gir spesiallån (partnerskapsavtaler) til selskaper som bygger ut bosettinger på okkupert palestinsk land. Utbyggingen forutsetter tvangsflytting av den palestinske lokalbefolkningen og ødeleggelse av deres eiendom og har som formål å tilrettelegge for tilflytting av israelske bosettere til okkupert territorium. Dette er i strid med IV. Genève-konvensjonen artikkel 53 og 49. Denne rapporten har samlet dokumentasjon som viser at bankene har finansiert minst 49 byggeprosjekter som omfatter minst 3300 boenheter i minst 12 forskjellige bosettinger.

2: Bankene har bankfilialer i bosettingene som utgjør en del av tjenestetilbudet og infrastrukturen i bosettingene og som utelukkende er tilgjengelig for israelske bosettere. Filialene gir bankene fysisk tilstedeværelse og eiendomsrett i bosettingene. Dette innebærer at de betaler skatt til bosettingsmyndigheter og bidrar på denne måten direkte til bosettingsøkonomien. Bankfilialer i bosettingene er med å utvikle bosettingene og gjøre dem til attraktive tilflyttingssteder for israelske bosettere i strid med IV. Genève-konvensjonen artikkel 49. Denne rapporten har samlet dokumentasjon som viser at bankene har minst 35 bankfilialer fordelt i minst 15 ulike bosettinger.¹⁴⁸

3: Bankene gir lån og finansielle tjenester til bosettingsmyndigheter. Bosettingsmyndighetene kontrollerer mesteparten av de okkuperte områdene og har ansvaret for å utvikle, vedlikeholde og ekspandere bosettingene. Uten bankene kunne ikke bosettingsmyndighetene finansiert sine aktiviteter. Bosettingsmyndighetenes aktiviteter forutsetter tvangsflytting av den palestinske lokalbefolkningen, ødeleggelse av deres eiendom og beslagleggelse av deres ressurser, og har som formål å tilrettelegge for tilflytting av israelske bosettere til okkupert territorium. Dette er i strid med IV. Genève-konvensjonen artikkel 33, 49 og 53. Denne rapporten har samlet dokumentasjon som viser at bankene har ytt minst 40 lån og/eller andre

finansielle tjenester til minst 11 lokale og 8 regionale bosettingsmyndigheter som representerer rundt 135 bosettinger.¹⁴⁹

4: Bankene gir lån og finansielle tjenester til selskaper i bosettingene som utnytter og profitterer på tilgangen til den palestinske lokalbefolkningens landbruks- og naturressurser og som bidrar til utviklingen av bosettingene. Dette inkluderer selskaper som opererer i de industrielle sonene i bosettingene, som bygger ut telenettverk, vann- og avløpssystemer og annen infrastruktur i og mellom bosettinger, og selskaper involvert i landbruksnæringen. Selskapenes aktiviteter er i strid med IV. Genève-konvensjonen artikkel 33, 49 og 53. Denne rapporten har samlet dokumentasjon som viser at bankene har gitt lån og/eller andre finansielle tjenester til selskaper i minst 20 ulike prosjekter i og rundt mer enn 13 ulike bosettinger.

3.4. Tidligere utelukkelsessaker

Tre israelske selskaper har tidligere blitt utelukket fra SPU-s investeringsunivers fordi selskapenes involvering i bygging av bosettinger på Vestbredden, i strid med Genève-konvensjonens artikkel 49, ble ansett å utgjøre en uakseptabel risiko for at SPU-s investeringer medvirket til krenkelse av individers rettigheter i krig og konflikt.¹⁵⁰ Selskapet Elbit Systems ble utelukket på bakgrunn av salg av militært utstyr til den folkerettsstridige seperasjonsbarrieren på Vestbredden.

134. Ibid., s. 97.

135. Se for eksempel Roma-Vedtektene til den Internasjonale straffedomstolen (1998) art. 8 (2) som setter forbud mot at en okkupasjonsmakt overfører egen befolkning til okkuperte områder og art. 25 som setter forbud mot medvirkning.

136. Se Straffeloven (2005) Kapittel 16. «Folkemord, forbrytelse mot menneskeheten og krigsforbrytelse» som i hovedsak bygger på Roma-vedtektene til den internasjonale straffedomstolen (ICC).

137. Justis- og politidepartementet, Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpende og formildende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet), 9. november 2007, Ot.prp. nr. 8 (2007-2008). Tilgjengelig på: <https://www.regjeringen.no/contentassets/380dda240b3f47a0a2d8e4151d4f4ca9/no/pdfs/otp200720080008000dddpdfs.pdf> (Tilgang: 01.05.2019) s. 55; Lov om straff (straffeloven), LOV-2005-05-20-28. Tilgjengelig på: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28> (Tilgang: 22.04.2019) se § 5 tredje ledd jf. første ledd nr. 2 og Kap. 16

138. ICRC, 'Business and International Humanitarian Law', s. 26.

139. Al-Tamimi v. Adelson, 17-5207, U.S. Court of Appeals, District of Columbia (Washington), 19 February 2019. Tilgjengelig på: <https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/cadc/17-5207/17-5207-2019-02-19.html> (tilgang: 15.06.2019)

140. UN Human Rights Council, A/HRC/22/63 para. 96-97

141. Fourth Geneva Convention, (12 August 1949), Den fjerde Genèvekonvensjonen (1949) artikkel 53 «Any destruction by the Occupying Power of real or personal property belonging individually or collectively to private persons, or to the State, or to other public authorities, or to social or cooperative organizations, is prohibited, except where such destruction is rendered absolutely necessary by military operations».

142. Ibid. Det følger av artikkel 33 andre avsnitt at «Pillage is forbidden».

143. ICRC, 'Business and International Humanitarian Law', s. 22.

144. Ibid., s. 24.

145. Fourth Geneva Convention, (12 August 1949), Artikkel 49 avsnitt 1 definerer følgende som krigsforbrytelser "Individual or mass forcible transfers, as well as deportations of protected persons from occupied territory of the Occupying Power or to that of any other country, occupied or not, are prohibited, regardless of their motive". Av artikkel 49 avsnitt 6 følger det at "The Occupying Power shall not deport or transfer parts of its own civilian population into the territory it occupies"

146. Roma Statute of the ICC, (17 July 1998),

147. ICRC, 'Business and International Humanitarian Law', s. 24.

148. Se tabell 3 nedenfor.

149. Se Tabell 4 under.

150. Etikkrådet for Statens pensjonsfond utland, Til Finansdepartementet: Tilrådning om utelukkelse av selskapene Africa Israel Investments Ltd. og Danya Cebus Ltd. fra investeringsuniverset til Statens pensjonsfond utland, 1. november 2013, Tilgjengelig på: https://www.regjeringen.no/contentassets/310d42b99ce242ad9f2cb5a2f7ec70db/tilrad_afi_nov2013.pdf (Tilgang 28.01.2019). ; Til Finansdepartementet: Tilrådning om utelukkelse av det israelske selskapet Shikun & Binui Ltd, 21. desember 2011, Tilgjengelig på: https://www.regjeringen.no/contentassets/f65ed42d67ee49d29ee8d238ff53d61d/shikun_binui.pdf (Tilgang 28.01.2019). ; Til Finansdepartementet: Tilrådning om utelukkelse av de israelske selskapene Africa Israel Investments Ltd. og Danya Cebus Ltd., 16. november 2009, Tilgjengelig på: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/fin/etikkrad/tilraadning_africa_israel.pdf (Tilgang 28.01.2019),

I utelukkelsestiltakene som gjaldt selskapene Africa Israel Investment og Danya Cebus var Etikkrådet tydelige på at deres vurdering ville kunne ramme flere enn de aktuelle selskapene til vurdering:

«selskaper som forestår bygging av israelske bosettinger på Vestbredden, kan tilrådes utelukket fra SPU. Dette vil følgelig også gjelde for eventuelle, ytterligere selskaper med tilsvarende virksomhet».¹⁵¹

Denne generelle uttalelsen kan tas til inntekt for at Etikkrådet tilstreber en konsekvent bruk av utelukkelsesmekanismen ved risiko for medvirkning til folkerettsbrudd og kan indikere en forventning om at uttalelsen vil bli relevant i fremtiden. Da det israelske selskapet Shikun & Binui ble utelukket fra SPU i 2012 ble avgjørelsen forankret i vurderingene og uttalelsen foretatt i utelukkelsestiltakene av Africa Israel Investments og Danya Cebus.¹⁵²

De israelske bankenes aktiviteter kan sies å være *tilsvarende* virksomheten til selskaper som forstår bygging av israelske bosettinger på Vestbredden av tre grunner. For det første er normbruddet bankene medvirker til gjennom sine finansielle tjenester på okkupert territorium de samme som byggeselskapene medvirker til, herunder IV. Geneve-konvensjonens artikkel 49 om ulovlig befolkningsoverføring til okkuperte områder. For det andre er

Bilde: cc/flickr. OSLO: Norges Banks hovedkvarter i Oslo.

bankenes finansielle tjenester ofte en forutsetning for utbyggenes virksomhet og innebærer at bankene blir integrerte aktører i byggeprosjektene gjennom de såkalte partnerskapsavtalene (AA). Dette gjør det vanskelig å tegne et klart skille mellom bankene og entreprenørselskapenes bidrag til de ulovlige handlingene. Den tredje grunnen er at partnerskapsavtalene ofte innebærer at bankene kan tre inn i utbyggenes prosjekterrettigheter dersom utbyggeren skulle gå konkurs. I slike situasjoner vil bankene og utbyggerne være en og samme aktør.

Også andre tidligere utelukkelsessaker kan tale for å legge denne vurderingen til grunn. Etter tilrådning fra Etikkrådet ble to olje- og gassletingselskaper i henholdsvis 2005¹⁵³ og 2016¹⁵⁴ utelukket fordi deres petroleumsprospektering i okkuperte Vest-Sahara, på oppdrag fra marokkanske myndigheter, ble ansett å medvirke til grove brudd på grunnleggende etiske normer, herunder folkerettens bestemmelser om naturressursutvinning i ikke-selvstyrte områder etter FN-pakten. Den relevante bestemmelsen omhandler utvinning av naturressurser i ikke-selvstyrte områder

og stiller krav om at dette skjer i samsvar med lokalbefolkningens ønsker og interesser. Det var imidlertid mindre tydelig om bestemmelsen også omfattet *letevirksomhet*. Etikkrådet mente likevel at fordi letevirksomheten *bidro til marokkanske myndigheters fremtidige siktemål* om ulovlig oljeutvinning utenfor eget suverent territorium, kunne det ikke utledes at det eksisterer et skille mellom letevirksomhet og utvinning i saken.

En liknende vurdering burde også gjøre seg gjeldende i vurderingen av utelukkelse av bankene. Bankenes finansiering av bosettingene bidrar til israelske myndigheters ulovlige aktiviteter og fremtidige siktemål om å annektere de okkuperte områdene, og det bør derfor ikke utledes at det er et skille mellom finansiering av entreprenørvirksomhet og selve entreprenørvirksomheten i ulovlige israelske bosettinger.

3.5 Bankenes forbindelser til normbruddene

Etter de etiske retningslinjene for SPU kan bankene utelukkes for normbrudd de «selv er ansvarlig for» eller som de «medvirker til». Dersom det er investeringsobjektets egen virksomhet som forårsaker normbruddet vil det foreligge en direkte sammenheng mellom investeringsobjektets handlinger og normbruddet. Dette var tilfellet i utelukkelsessakene av de tre israelske

selskapene Africa Israel Investment, Danya Cebus og Shikun & Binui. I sakene var det selskapenes egne handlinger som medførte utelukkelse fra SPU, herunder bygging av bosettinger.

For bankenes filialer i bosettingene foreligger tilsvarende direkte sammenheng med brudd på internasjonal lov som forbyr bygging av fysiske innretninger på okkupert land, samt systematisk diskriminering av lokalbefolkningen når det gjelder tilgang til bankenes tjenester. Hva gjelder de israelske bankenes finansierende rolle kan denne fremstå som mer indirekte bidrag til normbrudd, da det er bankens kunder og partnere som utfører de uetiske handlingene, herunder bosettingsmyndigheter, utbyggerfirmaer og andre selskaper med folkerettsstridige aktiviteter på okkuperte palestinske områder.

Det følger av forarbeidene til de etiske retningslinjene at «medvirkning» kan tenkes både ved finansiering av eller profittering på krigsforbrytelser og overgrep mot sivilbefolkningen.¹⁵⁵ Dette er i tråd med medvirkningsansvaret i den internasjonale strafferetten. I en rapport utarbeidet av FN's Spesialrapportør om det strafferettslige ansvaret til selskaper som profitterer på okkupasjonen av Vestbredden fremholder han at

«it appears to be accepted that **providers of financial services** can also be held criminally liable for **aiding and abetting crimes**».¹⁵⁶

I slike saker er det handlingene til SPU's investeringsobjekter (bankene) sine forretningsforbindelser som har direkte sammenheng med normbruddet. Spørsmålet blir da om investeringsobjektene (bankene) kan sies å ha medvirket til sine forretningsforbindelsers handlinger¹⁵⁷ «Forretningsforbindelser» er en vag terminologi og omfatter blant annet investeringsobjektets datterselskaper, underleverandører og kunder.¹⁵⁸ Om investeringsobjektet kan sies å medvirke til sine forretningsforbindelsers normbrudd på en slik måte at det kvalifiserer til uttrekk etter de etiske retningslinjene avhenger av investeringsobjektets innflytelse på og kontroll over forretningsforbindelsens virksomhet, og dets kunnskap om forretningsforbindelsens uetiske handlinger.¹⁵⁹ En generell pekepinn i denne vurderingen er ifølge forarbeidene at SPU's investeringsobjekt bør ha en «betydelig innflytelse over de uetiske forholdene» før det er rimelig med uttrekk.¹⁶⁰ I tillegg må det være et mønster (langvarig eller gjentatt) i at selskapet har kundeforhold med tvilsom praksis uten å forsøke å gjøre noe med dette.

151. Etikkrådets svar på finansdepartementets brev "Behandling av tilrådning av uttrekk (18. februar 2010)", 9. mars 2010, Tilgjengelig på: https://www.regjeringen.no/contentassets/310d42b99ce242ad9f2cb5a2f7ec70db/brev_til_fin_vedr_tilradning.pdf (Tilgang 28.01.2019), s. 3 (min utheving).

152. Etikkrådets tilrådning om utelukkelse av Shikun & Binui Ltd, 21. desember 2011, Punkt 2.1

153. Petroleumsfondets etiske råd, Til Finansdepartementet: Tilrådning om uttrekk av selskapet Kerr-McGee Corp, 12. april 2005, Tilgjengelig på: <https://etikkradet.no/files/2017/02/KMG-12-apri-2005-norsk.pdf> (Tilgang 19.04.2019),

154. Etikkrådet for Statens pensjonsfond utland, Tilrådning om utelukkelse av selskapet San Leon Energy Plc. fra Statens pensjonsfond utland, 21. desember 2015, Tilgjengelig på: https://etikkradet.no/files/2017/02/Tilradning_San_Leon_Energy_2015.pdf (Tilgang 10.04.2019),

155. NOU 2003:22 Graverutvalgets innstilling, s. 97.

156. Report of the Special Rapporteur, Situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967, 10 September 2013, A/68/376. Tilgjengelig på: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N13/469/94/PDF/N1346994.pdf?OpenElement> (Tilgang: 12.01.2019) para. 38

157. NOU 2003:22 Graverutvalgets innstilling, s. 56.

158. St.meld. nr. 2 (2003-2004), s. 60.

159. NOU 2003:22 Graverutvalgets innstilling, s. 165.

160. St.meld. nr. 2 (2003-2004), s. 67.

3.5.1 Bankenes innflytelse over de uetiske forholdene

Bankene har gitt lån og finansielle tjenester til et stort omfang av aktører i bosettingene over lang tid. Bankenes finansiering av bosettingsmyndighetene kan sidestilles med direkte finansiering av den israelske okkupasjonsmakten. Når bosettingsmyndighetene i tillegg er helt avhengige av finansieringen fra bankene, foreligger det en betydelig innflytelse mellom bankenes handlinger og bosettingsmyndighetenes økonomiske kapasitet til å bedrive folkerettsstridige aktiviteter. Hva gjelder bankenes finansiering av utbyggingsprosjekter i bosettingene fremstår bankenes innflytelse nærmest som premissgivende. Partnerskapsavtalene skaper tette forbindelser mellom bankene og utbyggerne da banken har direkte innflytelse på prosjektskissene og kan få rett til å tre inn i utbyggerens sted i tilfelle konkurs. Bankenes forbindelse til byggeprosjektene fremstår dermed som integrert og uunnværlig, da de er en forutsetning for prosjektstart. Bankenes handling er dermed nødvendig for at utbyggingen kan gjennomføres hvilket tilsier at det foreligger betydelig innflytelse mellom bankens finansielle tjenester og utbyggingen av bosettinger.

3.5.2 Bankenes kunnskap om de uetiske forholdene

Det må kunne legges til grunn at bankene er kjent med at de israelske bosettingene er folkerettsstridige. Dette innebærer at bankene har full kunnskap om at de finansierer ulovlige aktiviteter når de gir lån til bosettingsmyndigheter som utvikler, vedlikeholder og utvider bosettingene. Når det gjelder bankens

partnerskapsavtaler med utbyggere får banken full kunnskap om prosjektets lokasjon og karakter når den gjennomgår og verifiserer utbyggerens prosjektskisser. Det samme gjelder når banken gir lån til selskaper med aktivitet i bosettingene som tar sikkerhet i selskapets prosjekter. Banken har således full kunnskap om hvor og til hva lånene benyttes. Dette taler for at bankene har medvirket til normbruddene.

3.5.3 Hvordan har bankene forholdt seg til kundenes normbrudd?

Bankene har hatt kunnskap om sine forretningsforbindelsers aktiviteter i lang tid uten å søke å gjøre noe med dette. Dette kan demonstreres ved at flere pensjonsfond har valgt å utelukke og svarteliste bankene fra sine investeringsporteføljer med den begrunnelse at de finansierer israelske bosettinger i strid med folkeretten og menneskerettighetene. Først ute var det nederlandske pensjonsfondet PGGM i 2014 som utelukket alle de israelske bankene.¹⁶¹ Dette har ikke medført endringer i bankenes kundeforhold eller i kundenes uetiske aktiviteter. Dette taler for at bankene medvirker til normbruddene.

Som nevnt tidligere har også to av bankene, Bank Hapoalim og Bank Leumi, blitt saksøkt for medvirkning til krigsforbrytelser i USA. Saken kom for første gang for en amerikansk domstol i 2016.¹⁶² Dette har heller ikke medført at bankene har endret oppførsel.

Heller ikke i bankenes egenrapportering indikerer at bankene anser sine aktiviteter som problematiske. I den siste Corporate Social Responsibility (CSR)-rapporten til Mizrahi Tefahot

Bank hevder banken at den ivaretar menneskerettigheter i sine operasjoner og leverandørkjeder.¹⁶³ First International Bank of Israels siste CSR-rapport fra 2016, som på sine 118 sider bare nevner menneskerettigheter én gang, hevder at banken utelukkende samarbeider med leverandører og tjenesteytere som overholder internasjonal lov.¹⁶⁴ Israel Discount Bank og Bank Leumi fremhever i sin siste CSR-rapport at de ble tildelt beste CSR rangering/score etter ekstern vurdering (Maala-indeksen).¹⁶⁵ Ingen av de nevnte rapportene nevner FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter (UNGP). I Bank Hapoalims' CSR-rapport nevnes UNGP én gang tilknyttet arbeidstakeres rettigheter.¹⁶⁶

3.5.4 De uetiske handlingene kan forventes i fremtiden

Bankenes passivitet overfor normbruddene viser at bankene ikke har evne eller vilje til å ordne opp. Bankenes tjenester har i lang tid vært en helt integrert og nødvendig del av Israels anneksonsprosjekt. Dersom en tar utgangspunkt i de opplysninger som foreligger om bankenes adferd de siste 10 årene foreligger det ingen indikasjoner på at deres uetiske aktiviteter i bosettingene vil opphøre i overskuelig fremtid. Det er heller langt mer sannsynlig at bankenes forretningsforbindelser til bosettingene vil fortsette og øke i omfang.

I utelukkelsestilsrådingen av byggeselskapene Africa Investment og Danya Cebus i 2009 fant Etikkrådet at den fremtidige risikoen for medvirkning til normbrudd ville være til stede «så lenge israelske

pålegger full stans i slike pågående byggeprosjekter og forbyr fremtidig bygging av nye eller utvidelse av eksisterende israelske bosettinger på Vestbredden og i Øst-Jerusalem, eller til selskapene klargjør at slik virksomhet har opphørt».¹⁶⁷ Denne vurderingen er overførbar til framtidsutsiktene hva gjelder bankenes finansierende aktiviteter og betyr at så lenge utbyggingen pågår må det antas at bankene inngår partnerskapsavtaler med utbyggere og gir lån og andre finansielle tjenester til bosettingsmyndigheter og selskaper som utvikler, vedlikeholder og utvider bosettingene. Israelske myndigheter har planlagt utbygging av mer enn 3600 boenheter i bosettingene i 2019.¹⁶⁸

3.6 Inkonsekvent å ikke utelukke bankene

Vi applauderer utelukkelsene av israelske selskaper som er involvert i bygging av bosettinger på okkuperte Vestbredden. Imidlertid fremstår som inkonsekvent anvendelse av de etiske retningslinjene at SPU forblir investert i finansinstitusjoner som opererer på en slik måte at de både direkte og indirekte medvirker til menneskerettighetsbrudd og krigsforbrytelser av lik karakter som de utelukkede selskapene.

Spørsmål om SPUs ansvarlige investeringer i finansinstitusjoner som bidrar til krigsforbrytelser og menneskerettighetsbrudd har til nå ikke har fått særlig mye oppmerksomhet i Norge, og det er på høy tid at også slike forretningsforbindelser blir gjenstand for aktsomhetsvurderinger og virkemiddelbruk.

161. PGGM, "Statement regarding exclusion of Israeli Banks (2014)", 2014, <https://www.pggm.nl/english/who-we-are/press/Pages/Statement-regarding-exclusion-of-Israeli-banks.aspx> (14.01.2019) (se mer under punkt 2)

162. Al-Tamimi v. Adelson, 17-5207, U.S. Court of Appeals, District of Columbia (Washington), 19 February 2019. Tilgjengelig på: <https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/cadc/17-5207/17-5207-2019-02-19.html> (tilgang: 15.06.2019)

163. Mizrahi-Tefahot Bank, "Corporate Social Responsibility Report – 2017". Tilgjengelig på: [https://www.mizrahi-tefahot.co.il/Lists/BankMizrahiSiteAssets/PDF-English/corporate-report-2017-English-%20ACC%20\(2\).pdf](https://www.mizrahi-tefahot.co.il/Lists/BankMizrahiSiteAssets/PDF-English/corporate-report-2017-English-%20ACC%20(2).pdf) (tilgang: 24.06.2019), s. 81 og 105.

164. FIBI, «2016 Corporate Social Responsibility Report». Tilgjengelig på: <https://online.fibi.co.il/wps/portal/FibiMenu/MarketingEN/AnInformation/AnInvestorRelations/Ansocialresponsibility> (tilgang: 24.06.2019), s. 87.

165. Israel Discount Bank, "Corporate Responsibility Report 2017". Tilgjengelig på: https://www.discountbank.co.il/DB/sites/marketing.discountbank.co.il/files/CMS%20media/Personal_Banking/Documents/PDF/social_report_2017_full_updated-Nagish.pdf (tilgang: 24.06.2019), s. 39-40; Bank Leumi, "2017 Corporate Social Responsibility Report". Tilgjengelig på: https://plus.leumi.co.il/wp-content/PLUS_REPORTS/2017_Corporate_Social_responsibility_report.pdf (Tilgang 24.06.2017), s. 16.

166. Bank Hapoalim, "Social, Environmental, and Economic Responsibility Report, 2017". Tilgjengelig på: http://www.bankhapoalim.com/wps/wcm/connect/27a05a0046b88b4b8221b713817a48cc/poalim_csr_2017_ENG_final_hangasha.pdf?MOD=AJPERES&Imod=1399224255&CACHEID=27a05a0046b88b4b8221b713817a48cc (tilgang: 24.06.2019), s. 78.

167. Etikkrådet for Statens pensjonsfond utland, Etikkrådets svar på finansdepartementets brev "Behandling av tilrådning av uttrekk", 9. mars 2010,

168. Tall hentet fra organisasjonen Peace Now – Settlement Watch, se www.peacenow.org.il.

KAPITTEL 4. AVSLUTTENDE BETRAKTNINGER

4.1 Statens internasjonale forpliktelser i forvaltningen av SPU

Når en stat (Israel) er skyld i brudd på ufravikelige normer i internasjonal lov har andre stater (Norge) et ansvar for å ikke anerkjenne situasjonen, eller å tilby bistand som opprettholder en slik situasjonen.¹⁶⁹ Når tilstrømning av økonomiske ressurser til ulovlige israelske bosettinger kommer fra et statlig eid fond som er under finansdepartementets ansvarsområde, er det ikke da i realiteten staten som bidrar med økonomiske ressurser som benyttes til å opprettholde brudd på ufravikelige humanitærrettslige regler?

Statens pensjonsfond utland er både en etat i statsforvaltningen og en forretningsvirksomhet. Reglene og retningslinjene for SPU er en sentral del av den økonomiske politikken i Norge, SPU er fullt integrert i statsbudsjettet og SPU's inntekter skal bidra til en balansert utvikling i norsk økonomi og velferd.

Finansdepartementet er formell eier av SPU og har det overordnede ansvaret for å forvalte fondet på vegne av det norske folk.¹⁷⁰ Finansdepartementet har delegert deler av dette ansvaret, herunder den operative forvaltningen av fondet, til Norges Bank. Norges Bank har organisert ansvaret for den operative forvaltningen av SPU under

sin enhet for kapitalforvaltning, Norges Bank Investment Management (NBIM). Målet med forvaltningen av SPU er å på en *forsvarlig* måte oppnå høyest mulig avkastning innenfor moderat risiko.

Norges Bank eies av den norske stat og er det utøvende og rådgivende organ for penge-, kreditt- og valutapolitikken i Norge.¹⁷¹ Dette gjør Norges Bank til et myndighetsorgan¹⁷² og selv om banken er et eget rettssubjekt med partsevne overfor domstolen, vil det i siste instans være staten, gjennom dens plassering av formuer i Norges Bank og som eier av Norges Bank, som har ansvaret for bankens forpliktelser, inkludert bankens internasjonale forpliktelser.¹⁷³

Det foreligger altså en mulighet og risiko for at staten kan måtte hefte for Norges Banks regelbrudd i forvaltning av SPU. *Betyr dette at statens internasjonale forpliktelser kan binde NBIM i dens forvaltning av SPU?*

Det kan argumenteres for at et statlig eid myndighetsorgan som har fått delegert ansvaret for å forvalte offentlige midler på vegne av regjeringen må gjøre dette i tråd med de *forventninger til ansvarlige investeringer som gjelder for både selskaper og stater*. Denne forståelsen er i samsvar med sentralbankloven som fastslår at Norges Bank skal utøve sin virksomhet i samsvar med «...de *internasjonale forpliktelser landet er bundet av*».¹⁷⁴ Denne forståelsen er også i samsvar med UNGP.

Det fremstår imidlertid i skrivende stund som juridisk uavklart om SPU kan forvaltes i konflikt med statens internasjonale forpliktelser. Bestemmelsene om kompetanse- og ansvarsforholdet mellom regjeringen og departementet på den ene siden og Norges Bank på den andre siden gir per i dag ikke tilstrekkelig avklaring på hva som rettslig sett er bindende for banken eller de juridiske ansvarsforholdene. Behovet for en klarere bestemmelse er under utredning i skrivende stund.¹⁷⁵

4.2 Våre krav

På bakgrunn av funnene i denne rapporten kan det konkluderes med at Statens Pensjonsfond Utland ikke lenger

bør bidra til brudd på internasjonal humanitærrett ved å investere i israelske selskaper som finansierer klare folkerettslige normbrudd og handler i strid med SPU's etiske retningslinjer.

BDS Norge krever derfor at:

- Norges Bank må utelukke og svarteliste de fem israelske bankene fra SPU's investeringsunivers.
- Norges Bank, finans- og utenriksdepartementet må, i tillegg til å etablere gode kontrollorganer, foreta aktsomhetsvurderinger (due diligens) av alle SPU's investeringer med forbindelse til Israel-okkuperte områder, inkludert Øst-Jerusalem og Golanhøydedene, i tråd med UNGPs aktsomhetskrav i høyrisikoområder for krigsforbrytelser etter UNGP.
- De etiske retningslinjene må tolkes i tråd med humanitærretten.
- Det avklares hva som rettslig sett er bindende for Norges Bank av statens folkerettslige forpliktelser i dens operasjonelle forvaltning av Statens Pensjonsfond Utland på vegne av Finansdepartementet og det norske folk.
- Det avklares hva som er statens ansvar ved rettstridig forvaltning av SPU.

169. ICJ Advisory Opinion on the Legal Consequences of a Call in Occupied Palestinian Territory (9 July 2004), para. 157-159

170. Finansdepartementet, Lov om Statens pensjonsfond, LOV-2005-12-21-123, Tilgjengelig på: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-12-21-123> (Tilgang: 30.04.2019)

171. Lov om Norges Bank og pengevesenet mv. (sentralbankloven), LOV-1985-05-24-28, Tilgjengelig på: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1985-05-24-28?q=sentralbankloven> (Tilgang: 22.04.2019) jf. § 1.

172. Finansdepartementet, Prop. 97 L (2018-2019) Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak): Lov om Norges Bank og pengevesenet mv. (sentralbankloven), Tilgjengelig på: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-97-l-20182019/id2641104/sec4> (Tilgang: 14.04.2019) s. 27.

173. Ibid., s. 18.

174. Sentralbankloven, jf. § 2 første ledd. (min utheving)

175. Prop. 97 L (2018-2019) (Forslaget til ny sentralbanklov utredet behovet for en klarere bestemmelse om kompetanse- og ansvarsforholdene); Finansdepartementet, Meld. St. 7 (2018-2019) Melding til Stortinget om ny sentralbanklov, Tilgjengelig på: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-7-20182019/id2616240/> (Tilgang: 16.04.2019) s. 38.

Vedlegg 1 – Sentrale kilder i sammenstillingen av opplysninger om bankenes aktiviteter i tabell 1-4 i kapittel 2.

- Who Profits (2010)
Who Profits, Financing the Israeli Occupation: The Direct Involvement of Israeli Bank in Illegal Israeli Settlement Activity and Control over the Palestinian Banking Market, October 2010, www.whoprofits.org.
- Who Profits (2013)
Who Profits, Financing the Israeli Occupation: The Current Involvement of Israeli Banks in Israeli Settlement Activity - Flash Report, November 2013, www.whoprofits.org.
- Who Profits (2017)
Who Profits, Financing Land Grab: The Direct Involvement of Israeli Bank in the Israeli Settlement Enterprise, October 2017, www.whoprofits.org.
- Who Profits (2018)
Who Profits, Paving the Way: The Role of Israeli Banks in Road Construction in the Occupied Palestinian Territory, January 2018, www.whoprofits.org.
- Human Rights Watch (2018)
Human Rights Watch, Bankrolling Abuse: Israeli Banks in West Bank Settlements, May 2018, www.hrw.org.
- Danwatch (2017)
Danwatch, Business on Occupied Territory, January 2017, www.danwatch.dk.
- Fair Finance France (2017)
Profundo for Fair Finance France, French financial institutions financing companies profiting from the Israeli occupation of Palestinian Territories, March 2017, www.fairfinancefrance.org.
- International Federation for Human Rights (2017)
International Federation for Human Rights, French Banks Dangerous Liaisons with the Israeli settlement enterprise, March 2017, www.fidh.org.
- Norsk Folkehjelp og Fagforbundet (2015)
Norsk Folkehjelp og Fagforbundet, Dangerous Liaisons: Norwegian Ties to the Israeli Occupation, June 2016, www.npaid.no

Vedlegg 2 – Profiler av bankene

Bank	Detaljer	Datterselskap (Israel)	SPUs beholdninger i bankene	Svartelistet
Hapoalim Bank (1921) 	<p><u>Hovedkvarter:</u> Tel Aviv-Yafo, Israel.</p> <p><u>Inntekter (2015):</u> USD 3,680 millioner</p> <p><u>Type:</u> Børsnotert/allmennaksjeselskap</p> <p><u>Eierskap:</u> Arison Holdings – Shari Arison (20.01%); The Delek Group gjennom Exelance investments (2.87), Hafenix Holdings (2.42%)</p> <p><u>Adresse:</u> 50 Rothschild Ave. Tel Aviv 668883, Israel.</p> <p><u>Nettside:</u> www.bankhapoalim.co.il; www.bankhapiolim.com</p>	<p>Poalim Capital Markets (100%); Diur B.P. (100%); Tarshish Holdings and Investments (100%); Opaz (100%); Continental Poalim (100%); Hapoalim Properties – Stocks (100%); Zohar Hashemesh for Investments (100%); Isracard (98.2%); Israel Chemicals (88.7%); Avgol Industries (7.7%)</p>	<p><u>Tidsrom:</u> 2008-2019</p> <p><u>Aksjeinvesteringer i banken:</u> 2018: NOK 385 527 711 2008: NOK 75 812 217</p> <p><u>Eierskap (2018):</u> 0,53%</p>	<p>PGGM, NEDERLAND (2014-)</p> <p>FDC, LUXEMBOURG (2014-)</p> <p>Danske Bank, DANMARK (2014-2015)</p> <p>Storebrand Livsforsikring AS, NORGE (2015-)</p> <p>United Methodist Church - Westpath, USA (2016-)</p> <p>Sampension Livsforsikring AS, DANMARK (2017-)</p>
Bank Leumi (1902) 	<p><u>Hovedkvarter:</u> Tel Aviv-Yafo, Israel.</p> <p><u>Inntekter (2015):</u> USD 3,554 millioner</p> <p><u>Type:</u> Børsnotert/allmennaksjeselskap</p> <p><u>Eierskap:</u> Den israelske staten (5.83%); Discount Bank (1.09%); Rakefet Russak-Aminoach (0.02%); Offentlige beholdninger (94.14%).</p> <p><u>Adresse:</u> 34 Yehuda Halevi St. Tel Aviv, 65136</p> <p><u>Nettside:</u> www.bankleumi.co.il</p>	<p>Leumi for Agriculture Development (100%); Leumi Industry Development (100%); Leumi Partners (100%); Leumi Bonds and Investments (100%); Leumi Capital Market Services (100%); Leumi Financial Holdings (100%); Leumi Real Holdings (100%); Leumi-Tech (99.5%); Leumi Card (80%).</p>	<p><u>Tidsrom:</u> 2008 – 2019</p> <p><u>Aksjeinvesteringer i banken:</u> 2018: NOK 886 779 808 2008: NOK 44 514 990</p> <p><u>Eierskap (2018):</u> 1.13 %</p>	<p>PGGM, NEDERLAND (2014-)</p> <p>Storebrand Livsforsikring AS, NORGE (2015-)</p> <p>Danske Bank, DANMARK (2014-2015)</p> <p>FDC, LUXEMBOURG (2014-)</p> <p>United Methodist Church - Westpath, USA (2016-)</p> <p>Sampension Livsforsikring AS, DANMARK (2017-)</p>

Bank	Detaljer	Datterselskap (Israel)	SPUs beholdninger i bankene	Svartelistet
Israel Discount Bank (1935) 	<p>Hovedkvarter: Tel Aviv, Israel. Inntekter (2015): USD 2,204 millioner Type: Børsnotert/allmennaksjeselskap</p> <p>Eierskap: Harel Investments; Meitav Dash Investments; Psagot Investment HouseM Clal Insurance; Pheonix Holdings; Excellence Investments; Menora Mivtahim Investments; Migdal Insurance and Financial Holdings; Norges Bank (2.44%)</p> <p>Adresse: 34 Kibbutz Galuyot St., Tel Aviv 66550, Israel. Nettside: www.discountbank.co.il</p>	<p>Mercantile Discount Bank (100%); Discount Leasing (100%); Israel Discount Capital Markets & Investments (100%); Discount Manpikim (100%); Diners Club Israel (100%); C.A.L (100%); Israel Credit Cards (71.8%).</p>	<p>Tidsrom: 2008-2019</p> <p>Aksjeinvesteringer i banken: 2018: NOK 760 175 752 2008: NOK 12 160 255</p> <p>Eierskap (2018): 2.44%</p>	<p>PGGM, NEDERLAND (2014-)</p> <p>Danske Bank, DANMARK (2014-2015)</p> <p>FDC, LUXEMBOURG (2014-)</p> <p>United Methodist Church - Westpath, USA (2016-)</p>
First International Bank of Israel – FIBI (1972) 	<p>Hovedkvarter: Israel Inntekter (2015): USD 926 millioner Type: Børsnotert/allmennaksjeselskap</p> <p>Eierskap: F.I.B.I Holdings (38.29%); Instenz 2 (15.66%); Dolphin Energies Australia (15.66%).</p> <p>Adresse: 9 Ehad Ha'am St. POB 29036, Tel Aviv 65251 Nettside: www.fibi.co.il</p>	<p>Benleumi Leasing (100%); Bank Otsar Ha-Hayal (78%); Bank Massad (51%); Israel Credit Cards (28.2%); paz Oil (3.93%).</p>	<p>Tidsrom: 2009 – 2019</p> <p>Aksjeinvesteringer i banken: 2018: NOK 195 370 856 2009: NOK 6 145 608</p> <p>Eierskap (2018): 1.07%</p>	<p>PGGM, NEDERLAND (2014-)</p> <p>Danske Bank, DANMARK (2014-2015)</p> <p>FDC, LUXEMBOURG (2014-)</p> <p>United Methodist Church - Westpath, USA (2016-)</p>
Mizrahi Tefahot Bank (1923) 	<p>Hovedkvarter: Israel Netto fortjeneste (2019): USD 111.233 millioner Totale beholdninger (2019): USD 71.58 milliarder Type: Børsnotert/allmennaksjeselskap</p> <p>Eierskap: The Werheim Group (21.89%); Central Bottling Company and Ofer Group (22.51%)</p> <p>Adresse: 7 Jabotinsky St. POB 3450, Ramat Gan, 52520 Nettside: www.mizrahi-tefahot.co.il</p>	<p>Tefahot Insurance Agency (100%); Etgar Asset Management (100%); Mizrahi-Tefahot Issuing Company (100%); Mizrahi Tefahot Trust Company (100%); Bank Yahav for Government Employees (50%); Psagot Jerusalem</p>	<p>Tidsrom: 2008 – 2019</p> <p>Aksjeinvesteringer i banken: 2018: NOK 192 781 386 2008: NOK 22 497 163</p> <p>Eierskap (2018): 0.56%</p>	<p>PGGM, NEDERLAND (2014-) Storebrand Livsforsikring AS, NORGE (2015-)</p> <p>Danske Bank, DANMARK (2014-2015)</p> <p>United Methodist Church - Westpath, USA (2016-) FDC, LUXEMBOURG (2014-) US Methodist Church Westpath, USA (2016-)</p>

